

ประมวลคำในพระบรมราชาบาท

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช

ตั้งแต่พุทธศักราช ๒๔๕๓-๒๕๔๖

ที่เกี่ยวข้องกับ

“ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง”

โดย

คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง

มกราคม ๒๕๔๕

ISBN-974-9545-38-4

การทำงาน

ความจริงงานทุกอย่างถ้าทำด้วยน้ำใจ ย่อมมีทางสำเร็จได้ผลดี เมื่อพบอุปสรรคใด ๆ อย่าเพิ่งท้อแท้จะหมดกำลังใจง่าย ๆ จงตั้งใจให้คิดดี จะแก้ไขผ่อนคลายอุปสรรคต่างๆ ด้วยเหตุผลและหลักวิชาไตร่ตรองด้วยความสุขุมรอบคอบและเยือกเย็น งานจะลุล่วงไปด้วยดีการทำงานด้วยน้ำใจรักต้องหวังผลงานนั้นเป็นสำคัญ

(พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๒๕๐๖)

การทำงานอย่างให้มีคุณภาพ ให้ได้ผลสมบูรณ์ จะทำอย่างไรเบื้องต้น ต้องทำให้เห็นให้ถูกต้องในงานที่ทำเสียก่อน โดยใช้ปัญญาไตร่ตรองให้เหตุผลที่แท้ ผลที่แท้ ที่ถูกต้องตามเป้าหมายที่พึงมุ่งหวัง แล้ววางแผนการอันแน่นอนที่จะดำเนินการต่อไปด้วยหลักวิชา ด้วยความร่วมมือปรองดองกัน และสำคัญที่สุด ต้องมีความพากเพียรไม่ย่อหย่อนในอันที่จะกระทำต่อไปจนกว่าจะเป็นผลสำเร็จ

(พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ : ๑๕ กรกฎาคม ๒๕๑๖)

อันการทำงานนั้น กล่าวโดยสรุป ขึ้นอยู่กับความสามารถสองอย่างเป็นสิ่งสำคัญ คือ ความสามารถในการใช้วิชาการอย่างหนึ่ง กับความสามารถ ในการสัมพันธ์ติดต่อและประสานกับผู้อื่น ไม่ว่าจะในวงงานเดียวกันหรือต่างวงงานกัน อีกอย่างหนึ่ง ทั้งสองประการนี้ ย่อมดำเนินควบคู่ไปด้วยกันและจำเป็นที่จะต้องกระทำด้วยจิตใจที่ใสสะอาดปราศจากอคติต้องกระทำด้วยความคิดเห็นที่อิสระเป็นกลาง ถูกต้องตามหลักเหตุผล จึงจะมีความกระจำงแจ่มแจ้งเกิดขึ้น

(พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา)

การทำงานใดก็ตาม แต่ละคนควรศึกษางานและสภาพทั่วไปให้ทั่วถึงก่อน เพื่อจะได้ทราบว่า จะร่วมงานนั้น ๆ อย่างไร เพราะโดยทั่วไป สภาพการณ์และอุปสรรคต่าง ๆ มักไม่เหมือนที่คาดหมายไว้ จะต้องทราบว่า สภาพของผู้ทำงานในระยะศึกษากับผู้ทำงานในระยะปฏิบัติงาน จริง ๆ ย่อมแตกต่างกัน จำเป็นต้องใช้ไหวพริบดัดแปลงตัวเองให้เข้ากับสภาพในปัจจุบัน

(พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยขอนแก่น ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๕)

การทำลาย/การสร้างสรรค์

การล้มเลิกการทำลายทุกสิ่งทุกอย่างด้วยวิธีการอันรุนแรงนั้นย่อมทำความปั่นป่วนและแตกร้าให้เกิดขึ้นทั่วไปซึ่งเป็นอันตรายอย่างยิ่งต่อชีวิตของประเทศชาติ กล่าวคือการทำลายนั้น จะทำให้มีความต่อเนื่องของโครงการต่าง ๆ ขาดตอนลง ความแตกร้าจะทำให้เสียกำลังคนดีที่จะมาร่วมงานเป็นประโยชน์ในที่สุด

(พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ : ๑๘ สิงหาคม ๒๕๑๕)

การสร้างสรรค์ที่แท้จริงน่าจะทำด้วยวิธีการอันละมุนละม่อม ทั้งด้วยความรู้ความสุ่มรอบคอบ ประกอบด้วยเหตุผลให้ทุกฝ่ายทุกคนได้ร่วมมือแก้ไขสิ่งที่ควรแก้ไข ส่งเสริมสิ่งที่ควรส่งเสริม พร้อมกับสร้างสิ่งที่ควรใหม่ให้มีขึ้นบริบูรณ์ตามที่ต้องการ

(พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ : ๑๗ สิงหาคม ๒๕๑๕)

พวกเราก็เหมือนกัน แต่ละคนมีหน้าที่ อาจจะมีส่วนในการทำให้ถ่วงความก้าวหน้าของกายใหญ่ คือ ประเทศชาติได้ บางคนทำงานในทางสร้างสรรค์ ก็สร้างสรรค์ได้มาก คนเดียวสร้างสรรค์ได้มาก แต่คนเดียวถ้าทำงานในทางทำลายคนเดียวนั้นก็อาจจะทำลายได้เหมือนกัน แต่ว่าโดยที่ชาติประกอบด้วยบุคคลจำนวนมาก ก็อาจจะมองไม่ค่อยเห็นแต่ต้องขอรับรองว่าแต่ละคนที่ทำดี คืออะไร ที่เรียกว่าดี ที่สร้างสรรค์เว้นจากสิ่งที่ไม่ดี ที่ทุจริต ที่ทำลายนั้น ช่วยส่วนรวมได้เป็นอย่างมาก แม้อาจจะไม่เห็นก็ได้

(พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ๔ ธันวาคม ๒๕๒๑)

การประกอบอาชีพ

ขอให้ทุกคนจงรำลึกถึงอุดมคติของวิชาชีพที่มุ่งหวัง จะบำบัดทุกข์บำรุงสุขแก่ประชาชนเหนือสิ่งอื่นใด และรักษามรรยาทของการประกอบอาชีพโดยเคร่งครัด จงหมั่นฝึกฝนตนเองให้ทันสมัยในวิทยาการประกอบโรคศิลปะอยู่เสมอ

(พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรและอนุปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ ๑ เมษายน ๒๕๕๘)

การผลิต/การขาย/การบริโภค

การส่งเสริมที่สำคัญอย่างหนึ่งที่กำลังเร่งกระทำอยู่ขณะนี้ คือ การเพิ่ม ผลผลิต โดยถือว่า ผลผลิตเป็นที่มาของรายได้การผลิตนั้น ทุกคนคงเห็นได้ไม่ยาก มีความเกี่ยวพันถึงความต้องการ ตลาดการจำหน่าย วิธีจัดการ ตลอดจนถึงการนำรายได้ หรือผลประโยชน์จากการผลิตมาใช้สอย บริโภคด้วย ดังนั้น การเพิ่มผลผลิตที่ถูกต้องจึงมิใช่การใช้วิชาการทางการเกษตรเพื่อเพิ่มปริมาณ การผลิตแต่เพียงอย่างเดียว แต่หากต้องเป็นการใช้วิชาการทางการเกษตรประกอบกับวิชาการด้าน อื่น ๆ ช่วยให้ผู้ผลิตได้รับผลประโยชน์ตอบแทนแรงงานความคิด และทุนของเขาที่ใช้ไปในการ ผลิตอย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วย ทั้งให้สามารถนำผลตอบแทนนั้นมาใช้สอยปรับปรุงฐานะความเป็นอยู่ ให้มั่นคงขึ้นด้วย

(พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ๑๘ กรกฎาคม ๒๕๑๑)

ที่พูดกลับไปกลับมาในเรื่องการค้า การบริโภค การผลิต และการขาย นี่ก็เห็นว่าท่าน ทั้งหลายกำลังกลุ่มใจในวิกฤตการณ์ตั้งแต่คนที่มั่งมีเงินน้อยจนกระทั่งคนที่มั่งมีเงินมาก ล้วนเดือดร้อน แต่ถ้าสามารถที่จะเปลี่ยนไปทำให้กลับเป็นเศรษฐกิจแบบพอเพียง ไม่ต้องทั้งหมดแม่แก่ครั้งก็ไม่ อาจต้อง อาจจะสักเศษหนึ่งส่วนสี่ ก็สามารถอยู่ได้ การแก้ไขอาจจะต้องใช้เวลา ไม่ใช่ง่าย ๆ โดยมากคนที่ใจร้อนเพราะเดือดร้อนแต่ถ้าทำตั้งแต่เดี๋ยวนี้ก็สามารถที่จะแก้ไขได้ทีจริงในที่นี้ก็มี นักเศรษฐกิจต่าง ๆ ก็ควรจะเข้าใจที่พูดดังนี้

(พระราชดำริฯเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ๔ ธันวาคม ๒๕๔๐)

เมื่อตั้งโรงสี ปลูกข้าวเองบ้าง และไปซื้อข้าวจากเกษตรกรบ้าง นำมาสีและขายในราคาที่เหมาะสมเป็นรูปสหกรณ์ ที่ทำที่สวนจิตรฯ นี้ไม่ได้ใช้ข้าวที่ปลูกในสวนจิตรฯ เพราะข้าวที่ปลูก ในสวนจิตรฯเอาไปทำพิธีแรกนาขวัญ ข้าวที่โรงสีนี้ เป็นข้าวที่ไปซื้อจากเกษตรกรโดยตรงโดยให้ ราคาที่เหมาะสม เกษตรกรก็มีความสุข เพราะขายข้าวในราคาที่เหมาะสม และผู้บริโภคก็ซื้อได้ใน ราคาถูก เพราะว่าไม่ต้องมีการขนส่งมากเกินไป ไม่ต้องมีคนกลางมากเกินไป ตกกลางทั้งผู้ผลิตทั้ง ผู้บริโภคก็มีความสุข โดยเฉพาะคนภาคอีสาน เขาบอกว่า ต้องปลูกต้นข้าวหอมมะลิเพื่อจะขายอันนี้ ถูกต้อง ข้าวหอมมะลิขายได้ดี แต่เมื่อขายแล้วจะบริโภคเองต้องซื้อต้องซื้อจากใครทุกคนก็ปลูกข้าว หอมมะลิ ในภาคอีสานส่วนมากเขาชอบบริโภคข้าวเหนียว ซึ่งใครจะเป็นคนปลูกข้าวเหนียวเพราะ ประกาศโฆษณาว่าคนที่ปลูกข้าวเหนียวเป็นคนโง่ อันนี้เป็นสิ่งสำคัญ เลยได้สนับสนุนบอกว่า ให้

(พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ๔ ธันวาคม ๒๕๔๐)

ถ้าทำอะไรที่เหมม อยากให้ดีที่สุด มีรถคันนี้วิ่งได้ ๓๐๐ กม./ชม. ไปหาถนนที่ไหน แล่น ๓๐๐ กม./ชม. หรือวิ่งได้เร็ว มั้ง วิ่งได้ ๓๐๐ ไมถึงถึงที่ ก็าก็เลยไม่วิ่ง ๓๐๐ ตามเค้าวิ่งเท่าไร เค้าวิ่ง ๑๔๐ – ๑๕๐ มันก็มากแล้ว ๑๔๐ – ๑๕๐ วันก่อนนี้มีคนเค้าแล่นรถจากกรุงเทพไปหัวหิน รถเล็กกว่า คันนี้อีก ก็วิ่ง ๑๕๐ กม./ชม. ใช้น้ำมันเดิมกอสอร์นของสวนจิตรนี่ก็ใช้ได้คือทดลองดู วิ่งได้เครื่อง ก็ไม่เสีย และก็วิ่งได้เร็ว กินน้ำมันก็ไม่มากกว่าเดิมและทำให้ตรงข้ามเครื่องดีขึ้น สะอาด ไม่มีมลพิษ ก๊าซกอสอร์นนี้ทำมาหลายปีแล้ว ๑๐ ปีได้ ก็ใช้ได้ แต่ว่าที่ยังไม่เผยแพร่มาก เพราะเหตุว่าถ้าทำกอสอร์น นี้จะต้องเสียภาษี เสียภาษีลงท้ายน้ำมันก๊าดกอสอร์นนี้จะแพงกว่า แพงกว่าน้ำมัน ๑๑ บาท จึงยังไม่ บอกว่าควรจะใช้ แต่ถ้าใช้ได้ ไม่จำเป็นที่จะเก็บภาษีมากนักแต่เค้ากลัวกันว่า ถ้าไม่เก็บภาษีมาก เดี่ยวแทนที่จะใส่รถจะใส่ จะค้ม จะบริโภค คือคำว่าบริโภคนะเอาน้ำมันก๊าดกอสอร์นหรือกอสอร์น ใส่ ในรถ ก็เป็นการบริโภคเหมือนกัน แต่การบริโภคนั้นก็ได้ผลว่ารถมันแล่น ก็บริโภคการคมนาคม แต่ว่าบริโภคใส่ในปาก ก็เป็นการบริโภคเหมือนกัน บริโภคใส่ในปากแล้วก็ไปใส่ในรถ บริโภคใส่ ในรถให้แล่นไปมีหวังไม่ถึงถึงที่เหมือนกันจะนั้นก็เลยยังไม่แนะนำให้ใช้กอสอร์นเป็นบริโภค เป็น เชื้อเพลิงใส่ในปากแต่ถ้าสมมุติว่า กอสอร์นที่ทำแล้วก็บริโภคโดยใส่ในรถแล้วแล่นได้ก็ไม่ต้องเก็บ ภาษีให้มันแพง แต่ว่านักเศรษฐกิจท่านบอกว่ากอสอร์นต้องเก็บภาษี ถ้าไม่เก็บภาษีไม่ใช้กอสอร์น แล้วก็ ยังไม่เข้าใจไม่ค่อยเข้าใจเศรษฐศาสตร์ แต่ยังไงท่านก็คิด แล้วข้อสำคัญที่สุดกอสอร์นนี้ก็ดีจริง ๆ สามารถที่จะผลิตในประเทศ ผลิตในประเทศก็ไม่ต้องเสียเงินตราต่างประเทศ

(พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ๔ ธันวาคม ๒๕๔๑)

ก็ต้องสร้างเขื่อนให้เก็บน้ำดีขึ้น อย่างมากที่สุดขึ้น ๒ เมตรกว่า ๆ นับว่าจะดีได้น้ำเพิ่มเติม ๕ ล้าน ลบ.ม. นับว่าไม่เลว ไม่มาก ผู้ที่อื่นไม่ได้แต่คิดว่าไม่มีจริง ความจริงควรมีอย่างนี้ทั่วประเทศ ให้ สามารถเก็บน้ำ ป้องกันไม่ให้หน้าท่วมตอนหน้าฝน ไม่ให้น้ำแล้ง ให้มีน้ำใช้สำหรับการกสิกรรม บริโภค เดียวนี้ทั่วโลกบ่นว่าขาดน้ำ ๆ ระหว่างที่บ่นขาดน้ำ มีคนเขาตายเพราะถูกน้ำท่วม ตายไป เกือบ ๑๐ คนแล้ว ทำไมเพราะเขาไม่ได้ทำโครงการระบายน้ำที่ถูกต้อง

(พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ๔ ธันวาคม ๒๕๔๖)

การลงทุน

การลงทุนอย่างมกนั้นบอกให้เขาทราบว่า ไม่ค่อยเห็นด้วย เพราะว่าเคยทำโรงงานเล็ก ๆ ที่ทางภาคเหนือ ใช้เงิน ๓ แสนบาท เพื่อที่จะเอาผลิตผลของชาวบ้านมาใส่กระป๋องแล้วขาย ก็ได้ผลเป็นโรงงานเล็ก ๆ บอกว่าที่เขาลงทุนเป็นล้าน รู้สึกว่าเสี่ยง เขาบอกว่าต้องทำอย่างนั้น เขาก็ลงทุน ทำไปทำมา สัปดาห์ที่อำเภอบ้านบึงทาง ชลบุรีก็มีไม่พอ เมื่อมีไม่พอก็ไปสั่งสัปดาห์มาจากปรานบุรี สัปดาห์จากปรานบุรีต้องขนส่งมา ก็ต้องเสียค่าใช้จ่ายมาก ทำไปทำมาโรงงานก็ล้มอย่างนี้ก็แสดงให้เห็นว่า ทำโครงการอะไร ก็ต้องนึกถึงขนาดที่เหมาะสมกับที่เรียกว่าอัตรภาพ หรือกับสิ่งแวดล้อม

(พระราชดำริฯเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ๔ ธันวาคม ๒๕๔๐)

การศึกษา

ท่านทั้งหลายคงจะตระหนักอยู่แล้วว่า การศึกษาเล่าเรียน เป็นเรื่องที่ไม่มีความสำคัญ ผู้ปรารถนาความเจริญในการประกอบกิจการงาน จะต้องหมั่นเอาใจใส่แสวงหาความรู้ให้เพิ่มพูนอยู่เสมอ มิฉะนั้นจะกลายเป็นผู้ที่ล้าสมัยสมรรถภาพไป

(พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๔)

การประกอบกิจการงานหรือการดำเนินชีวิต จะใช้วิชาการที่ได้ศึกษามาแล้วเท่านั้นยังไม่เพียงพอ จำเป็นจะต้องศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมให้ทันกับเหตุการณ์อยู่เสมอ

(พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ๒๕ ตุลาคม ๒๕๐๕)

การให้การศึกษาเป็นงานที่ละเอียด ซับซ้อน และกว้างขวางมากจะต้องกระทำโดยอาศัยความรู้ ความสังเกตจดจำ และความฉลาดรอบคอบอย่างสูง ทั้งต้องอาศัยความเสียสละอดทน ความเพียรพยายามความสุจริต และความเมตตาอันกว้างขวางด้วยพร้อม จึงจะสำเร็จผลที่พึงประสงค์ได้

(พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม ๒๕ มิถุนายน ๒๕๑๕)

ต้องพัฒนาอาชีพความเป็นอยู่ของประชาชนเป็นอาชีพไม่ใช่เพียงแค่ปลูกผัก ถั่ว งามาให้
 หลานเฝ้า แต่เป็นเรื่องของความอยู่ดีกินดีความรู้การศึกษาที่กล่าวว่า ต้องช่วยให้การศึกษาดีขึ้น
 เพราะถ้าการศึกษาไม่ดี คนไม่สามารถทำงาน การศึกษาต้องได้ทุกระดับถ้าพูดถึงระดับสูง
 หมายความว่า นักวิทยาศาสตร์ชั้นสูง ถ้าไม่มีการเรียนชั้นประถม อนุบาล ไม่มีทางที่จะให้คนไทย
 ขึ้นไปเรียนชั้นสูง หรือเรียนชั้นสูงไม่ดี ซึ่งเดี๋ยวนี้ก็ยังไม่ดี เพราะชั้นสูงนั้นต้องมีรากฐานจากชั้น
 ต่ำถ้าไม่มีก็เรียนชั้นสูงไม่รู้เรื่อง

(พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ๔ ธันวาคม ๒๕๔๖)

กู้เงิน

มีเงินเดือนเท่าไร จะต้องใช้ภายในเงินเดือน การทำเชรนี้เท่ากับเป็นการกู้เงิน การกู้เงินนี้
 นำมาใช้ในสิ่งที่ไม่ทำรายได้นั้นไม่ดี อันนี้เป็นข้อสำคัญ เพราะว่าถ้ากู้เงินและทำให้มีรายได้ ก็เท่ากับ
 จะใช้หนี้ได้ไม่ต้องคิดหนี้ ไม่ต้องเดือดร้อน ไม่ต้องเสียเกียรติ

(พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ๔ ธันวาคม ๒๕๔๐)

กู้เงินนั้น เงินจะต้องให้เกิดประโยชน์ มิใช่กู้สำหรับไปเล่นไปทำอะไรที่ไม่เกิดประโยชน์

(พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ๔ ธันวาคม ๒๕๔๐)

เกษตรกรรม

เศรษฐกิจของประเทศไทยเราขึ้นอยู่กับเกษตรเป็นส่วนใหญ่ ฉะนั้นท่านต้องระลึกถึงภาระอัน
 สำคัญยิ่งนี้อยู่เสมอ และช่วยกันฟื้นฟูเกษตรกรรมของประเทศไทยให้เจริญก้าวหน้าโดยรวดเร็ว

(พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ๑๘
 เมษายน ๒๕๐๓)

ท่านจะทำงานอะไรก็ตาม ขอให้ระลึกไว้ว่า งานเกษตรกรรมนี้กว้างขวางมาก ตั้งแต่การ
 ผลิตรวมทั้งการค้นคว้าเพื่อการผลิต การจัดการ การจัดเก็บ การจำหน่ายผลผลิต แต่ละคนจง
 พยายามทำงานให้สุดความสามารถ ความรู้ความชำนาญของตัวเอง และร่วมมือกันทุก ๆ ฝ่ายการเกษตร
 จึงก้าวหน้าเป็นผลดีถึงส่วนรวมได้

(พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ๕
 กรกฎาคม ๒๕๐๓)

ขาดทุน

ถ้ายอมขาดทุน คือ ยอมเสีย ๑๐ ล้านบาทตั้งแต่ต้น ก็สามารถที่จะได้กำไร คือประชาชนจะ
ได้ผลดีตั้งแต่ปีแรก ทางวิชาเศรษฐศาสตร์แท้ ๆ ก็เป็นอย่างนี้ได้เหมือนกัน มติหรือคติพจน์ที่ว่า
ขาดทุนทำให้มีกำไรได้ นั่นก็เป็นอันพิสูจน์แล้วขาดทุนเป็นการได้กำไรของเรา หรือการขาดทุนของ
เราเป็นการได้กำไรของเรา การขาดทุนของเราเป็นการได้กำไรของเรา หรือเราขาดทุนเราได้ กำไร
(Our loss is our gain.) เราจึงอธิบายว่า ในการกระทำใด ๆ ถ้าเรายอมลงทุนลงแรงไปก็เหมือนได้เสีย
เปล่า แต่ในที่สุด เรากลับจะได้รับผลดี ทั้งทางตรงทางอ้อม เรื่องนี้ตรงกับงานของรัฐบาลโดยแท้ถ้า
หากว่าอยากให้ประชาชนอยู่ดีกินดีรับต้องลงทุน ต้องสร้างโครงการซึ่งต้องใช้เงินจำนวนเป็นร้อย
เป็นพันเป็นหมื่นล้าน ถ้าทำไปก็จะเป็น “loss” เป็นการเสียเป็นการขาดทุน เป็นการจ่ายคือรัฐบาลต้อง
ตั้งงบประมาณรายจ่าย ซึ่งมาจากเงินของประชาชนแต่ถ้าถ้าโครงการดี ในไม่ช้าประชาชนก็จะได้
กำไร จะได้ผลราษฎรจะอยู่ดีกินดีขึ้น จะได้ประโยชน์ไป ส่วนรัฐบาลไม่ได้อะไร
(พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ๔ ธันวาคม ๒๕๓๔)

ความเจริญ/ความเจริญของประเทศ

สมัยนี้เป็นสมัยพัฒนาประเทศ เรากำลังร่วมกันดำเนิน โครงการพัฒนาต่าง ๆ อย่างเร่งรีบ
และได้รับผลดีจากโครงการเหล่านั้นแล้ว อย่างน่าพอใจหลายประการ ความเจริญของประเทศนั้น
หมายถึงความเจริญของประชาชนเป็นส่วนรวม สม่าเสมอทั้งประเทศ

(พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรและอนุ ปริญญาบัตรของ
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ๒๐ กรกฎาคม ๒๕๑๐)

ทั่วประเทศ มีสิ่งที่ทำแล้วบกพร่อง ถ้าบกพร่อง จนกระทั่งทำให้ที่ตรงนั้นเจริญขึ้นไม่ได้ แต่
ก็ ก็เจริญได้พอสมควร ก็เพราะว่ามีคนไปช่วยแต่ก็ยังไม่เต็มที่ตาม ก็ได้ให้นักเรียนได้เห็น ว่า ในที่ที่
เร้นแค้นมันไม่เจริญขึ้นมาได้อย่างที่ควรที่จะเกิดเจริญได้ เพราะว่าไปทำอะไร ที่ไม่ถูกต้องไม่ถูกต้องหลัก
วิชา อันนี้อะไรก็ตาม ทั้งนี้ก็อยากให้ เด็กเขาได้ทราบ ได้เห็นก็เข้าใจว่า เขารู้ เขาได้เห็น และก็ให้เกิด
ความรู้ขึ้นมาและเขาจะต้องหาความรู้เองต่อไป ไม่ใช่จะไปบอก เราต้องทำอย่างนั้น ๆ แล้วก็เขาก็
ทำ แล้วก็ได้ผล แต่นี่เขาให้เห็นกับตัว ตัวเขาเองได้เห็น ว่า ในภูมิภาคประเทศที่เร้นแค้น มันทำได้
เพิ่มขึ้น เพิ่มความเจริญได้ แต่ว่าที่ที่คนไม่ค่อยอยากทำ มันก็เจริญไม่ได้ หรือเจริญช้า ถ้าเจริญช้าก็
เท่ากับถอยหลัง ทั่วประเทศก็เป็นอย่างนี้

(พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ๔ ธันวาคม ๒๕๔๔)

เรื่องของความคิดที่ขัดกัน มีคนละมาตรฐาน เขาเรียกภาษาอังกฤษว่า double standard double ก็สองอย่าง standard ก็เกณฑ์ เกณฑ์หรือมาตรฐาน มาตรฐานที่มี ๒ อย่าง ก็หมายความว่า เราคิดว่าสำหรับตัวเราอะไรดี แล้วก็บอก แต่ว่าไปพูดกับอีกคน ไปพูดอีกอย่างว่า อันนั้นเป็นดี สำหรับเขา เป็น double standard อย่างสำหรับเราคนไทยถือว่า ทำอะไรอย่างนะดี แต่เราไปบอกว่า ของ ของต่างประเทศเขาพูดอย่างนั้น เขาไม่ดีเนี่ยเรามี double standard ไอ้คำว่า double standard เนี่ย มันทำให้ ทำให้ความเจริญไม่เกิดขึ้น แต่ว่าอาจจะนึกว่าความเจริญเกิดขึ้นได้ เพราะว่าเราไปต้ม เขาได้ เราไป เราไปหลอกเขาได้ แต่ความจริง double standard นี้มีทั่ว ทั่วไป ทั่วโลก ไม่ใช่เมืองไทย เมืองไทยไม่เคยก่อนหน้านี้ไม่มีเท่าไร double standard ต่างประเทศมีมากกว่าแต่ว่าเดี๋ยวนี้เมื่อ อย่างที่ว่าพูดภาษาฝรั่ง เราก็ต้องมีบ้าง

(พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ๔ ธันวาคม ๒๕๔๔)

ความซื่อสัตย์สุจริต/ความเพียร

ข้าพเจ้าใคร่ขอให้ท่านทั้งหลายจงมั่นอยู่ในความซื่อสัตย์สุจริตถือเอาประโยชน์ส่วนรวม เป็นที่ตั้ง เพราะคุณธรรมอันนี้เป็นมูลฐานอันสำคัญที่ยังเจริญ และความเป็นปึกแผ่นแก่สังคม เป็น บ่อเกิดแห่งความกลมเกลียว ความซื่อสัตย์ที่ว่านี้ หมายถึง ความสุจริตซื่อตรงต่อหน้าที่การงานต่อ ตนเองและต่อผู้อื่นที่เกี่ยวข้องมีเจตนาบริสุทธิ์ไม่เอารัดเอาเปรียบ สำหรับท่านที่ใช้วิชากฎหมายย่อม กินความถึงการรักษาความเป็นธรรม ไม่บิดเบือนความหมายของตัวบทกฎหมาย เพื่อประโยชน์ของ ตนเองด้วยความซื่อสัตย์สุจริตจะเป็นเสมือนหนึ่งเกราะคุ้มภัยแก่ท่านตลอดไปดังบทพระราชนิพนธ์ ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ว่า “สุจริตคือเกราะบังสารทพ้อง”

(พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ๒๓ พฤษภาคม ๒๕๕๖)

ท่านทั้งหลายที่สำเร็จการศึกษาและจะได้ออกไปประกอบการทำงานเริ่มต้นชีวิตใหม่ของท่าน นั้น ข้าพเจ้าขอฝากคติไว้เป็นเครื่องกำกับใจมีคุณธรรมข้อหนึ่งที่สำคัญ ซึ่งท่านต้องปฏิบัติอย่าง เกร่งกรี้ดอยู่เสมอ คือ ความซื่อสัตย์สุจริต ประเทศบ้านเมืองจะวัฒนาถาวรอยู่ได้ ก็ย่อมอาศัยความซื่อ สจริตเป็นพื้นฐาน ท่านทั้งหลายจะออกไปรับราชการก็ดีหรือประกอบกิจการงานส่วนตัวก็ดี ขอให้ มั่นอยู่ในธรรมทั้ง ๓ ประการ คือ สุจริตต่อบ้านเมือง สุจริตต่อประชาชนและสุจริตต่อหน้าที่ ท่านจึง จะเป็นผู้ที่ควรแก่การสรรเสริญของมวลชนทั่วไป ข้าพเจ้าขอแสดงความยินดีต่อท่านทั้งหลาย ใน

(พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๑๒ มิถุนายน ๒๔๕๓)

ท่านจะต้องสุจริตต่อบ้านเมือง สุจริตต่อประชาชนและสุจริตต่อหน้าที่นอกจากความรู้และความสุจริตประจำตัวแล้วท่านควรมีหรือตั้งจุดมุ่งหมายให้แน่วแน่ในการทำงานที่จะกระทำนั้น แล้วใช้ความคิดไตร่ตรองว่าจะทำอย่างไรบ้างที่ดำเนินอยู่นั้นจึงจะเจริญก้าวหน้าและการใช้ความคิดที่ฟุ้งซ่านซึ่งประเทศชาติไม่พึงปรารถนา

(พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๙ กรกฎาคม ๒๔๕๘)

ก่อนที่จะแต่ละคนจะออกไปประกอบกิจการงาน ดำเนินชีวิตต่อไป ใครขอให้ไตร่ตรองให้เข้าใจโดยแจ่มชัดแล้วว่า การที่ศึกษาสำเร็จได้นี้ ตัวท่านเองต้องพากเพียรบากบั่นอย่างหนักยิ่งมาโดยตลอด ทั้งได้อาศัยครู อาจารย์ สถานศึกษาและปัจจัยอื่น ๆ อีกมาก ซึ่งนับว่าเป็นการช่วยเหลือที่ท่านได้รับจากผู้อื่น คือ ประชาชนเป็นส่วนรวม เมื่อได้บากบั่นสร้างความสำเร็จด้วยได้ด้วยตัวเองมาได้ขั้นหนึ่งแล้ว ขอให้มุ่งมั่นสร้างความสำเร็จในชีวิตต่อไป อย่าให้เสียทีที่ได้ทำความเพียรพยายามมา ในส่วนที่ได้รับความช่วยเหลือสนับสนุนจากผู้อื่นนั้นก็สมควรอย่างยิ่งที่ได้ตอบแทน

(พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ๒๕ มกราคม ๒๕๑๓)

ในฐานะที่เป็นครูบาอาจารย์หรือหัวหน้างานในวันข้างหน้า จำเป็นต้องมีความสุจริต ยุติธรรม ทำตัวให้เป็นตัวอย่างและเป็นที่พักของผู้อยู่ได้บังคับบัญชา ไม่ยอมพ่ายแพ้แก่ความโลภ ความลืมหืม ความริษยาแตกร้าวกัน ต้องมุ่งมั่นให้ประโยชน์อันยั่งยืน ไพศาลของส่วนรวมเป็นเป้าหมาย จึงจะได้ชื่อว่า จะประสบความสำเร็จและชื่อเสียงเกียรติคุณทุก ๆ ประการดังที่ปรารถนา

(พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า ๒๕ ตุลาคม ๒๕๑๖)

บัดนี้ได้ข่มขู่ท่านทั้งหลายอย่างรุนแรงแล้ว ว่าท่านต้องตายทุกคนแต่ทำไมท่านหัวเราะ? ก็เพราะว่าทุกคนจะปลอดภัยถ้ามีความมั่นใจจริง ๆ ว่าเราต้องมีความซื่อสัตย์ มีความตั้งใจที่แน่วแน่ ทำอะไรไม่ใช่ทำสำหรับได้ชื่อเสียงส่วนตัว หรือได้อำนาจ แต่ทำเพื่อรักษาส่วนรวม คือ ส่วนรวมที่

(พระราชดำริเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ๔ ธันวาคม ๒๕๑๗)

ในที่นี้ ข้าพเจ้ามีความประสงค์จะชี้ให้เห็นว่า คนเราจะแสวงหา แต่วิชาการฝ่ายเดียวไม่ได้ ผู้มีวิชาการจำเป็นต้องมีคุณสมบัติในตัวเองนอกจากวิชาความรู้ด้วย จึงจะนำตนนำชาติให้รอดและเจริญได้ คุณสมบัติที่จำเป็นสำหรับทุกคนนั้น ที่สำคัญได้แก่ ความรู้จากฝึกหัดชอบชั่วดี ความละเอียดรอบคอบ ความซื่อสัตย์สุจริต ทั้งในความคิดและการกระทำ ความไม่เห็นแก่ตัว ไม่เอาใจเอาเปรียบผู้อื่น ความไม่มั่งงาย หยาบคาย กับอีกอย่างหนึ่งที่สำคัญเป็นพิเศษ คือความขยันหมั่นเพียร พยายามฝึกหัดประกอบกิจการงานทุกอย่างด้วยตนเองด้วยความตั้งใจ ไม่ละเลย ไม่ทอดทิ้ง คุณสมบัติเหล่านี้เป็นองค์ประกอบที่สำคัญ ที่จะทำให้การศึกษาสมบูรณ์เป็นประโยชน์จริง เป็นสิ่งซึ่งครูจะต้องปลูกฝังให้เจริญขึ้นในตัวนักเรียนให้ครบถ้วน เพื่อให้เด็กเติบโตขึ้นเป็นคนเต็มคน เป็นคนที่สามารถสร้างประโยชน์ให้แก่ตนเองและประเทศชาติได้

(พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ๒๒ มิถุนายน ๒๕๒๐)

เช่นบอกว่าจะทำงานด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ก็เห็นได้ว่า ความซื่อสัตย์สุจริตนี้ คือไม่โกง คือไม่คอร์รัปชัน คือไม่ขโมยไม่ทุจริตนี้ก็พูดได้ง่ายๆแต่ปฏิบัติได้หรือเปล่า เพราะบางอย่างมันไม่ใช่ขโมยบางอย่างไม่ใช่คอร์รัปชัน บางอย่างไม่ใช่ทุจริตแท้ แต่ว่าเป็นการทำให้คนอื่นเขาทุจริตได้ หรือเป็นการกระทำที่แสดงออกมาข้างนอกว่าไม่ทุจริต แต่ว่าเป็นการทำให้คนอื่นเขาทุจริตได้ หรือเป็นการกระทำที่แสดงออกมาข้างนอกว่าไม่ทุจริต แต่ข้างในก็อาจจะทุจริตก็ได้ หรือข้างในไม่ทุจริต แต่ข้างนอกทุจริตได้ การปฏิญาณตนนั้นจึงต้องทราบและซึ้งและซาบซึ้ง

(พระราชดำริเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ๔ ธันวาคม ๒๕๒๑)

คุณธรรมทั้งห้าประการนี้ พิจารณาให้ดีแล้ว จะเห็นว่าต่างก็เป็นเหตุเป็นผลต่อเนื่องอาศัยกันและเกื้อกูลส่งเสริมซึ่งกันและกันอยู่ทั้งหมดเช่น ศรัทธาความเชื่อถือซึ่งเป็นต้นเหตุให้เกิดความพากเพียรขวนขวายนั้น จะต้องอาศัยความยั้งคิดและปัญญาเป็นเครื่องพิจารณาวินิจฉัย ปัญญาความรู้ชัด จะเกิดมีได้ก็ต้องอาศัยความตั้งใจเพ่งพินิจดังนั้น จึงจำเป็นที่จะต้องสร้างเสริมคุณธรรมทุกๆ ข้อให้ครบให้เป็นฐานอันแผ่กว้าง สำหรับรองรับการงานได้ทั่วถึงมั่นคง จึงจะสามารถทำงานสำเร็จผลเลิศได้โดยสมบูรณ์ บริบูรณ์และเป็นประโยชน์ช่วยตัวช่วยผู้อื่นและส่วนรวมได้ด้วย

(พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยรามคำแหง : ๑๓
ธันวาคม ๒๕๒๒)

ความตั้งใจ

เมื่อท่านตั้งใจดี มีแผนงานดี มีหลักวิชา มีเหตุผล มีสติรอบคอบในงานที่ทำแล้ว จะเกิดความทราบตระหนักด้วยตนเองขึ้นว่า งานที่ท่านนั้นจะได้ผลดีแน่นอน แม้อาจยังไม่ปรากฏผลในปัจจุบัน ทันทาเห็นก็แน่ใจได้ว่าสำเร็จลุล่วงด้วยดีในเวลาต่อไป

(พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ : ๑๕
กรกฎาคม ๒๕๑๖)

ประเทศไทยนี้ ทำไมยังอยู่ได้ ก็เพราะพวกเราทุกคนสร้างความคิด คือปฏิบัติ ในสิ่งที่สุจริต โดยบริสุทธิ์ใจและตั้งใจดี อาจมีผิดพลาดบ้างแต่ไม่ได้ตั้งใจผิดพลาด ตั้งใจทำดี

(พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ๔ ธันวาคม ๒๕๑๗)

ที่พูดมาทั้งหมดนี้ ฟังแล้ว อาจจะน่ากลัวใจ แต่ถ้าดูอีกแง่หนึ่งก็อาจจะน่าสบายใจ น่าสบายใจ เพราะดูได้ว่า ถ้าเราปฏิบัติอย่างเรียกว่าตรงไปตรงมา ด้วยความตั้งใจตั้งใจสักชนิดหนึ่ง บอกว่าสักชนิดก็พอ ไม่ต้องตั้งอกตั้งใจอย่างเคร่งเครียดมากเกินไป แต่ให้สม่ำเสมอสม่ำเสมอแบบนี้ก็แบบเดียวกับที่พูดถึงพอเพียงสม่ำเสมอในทุกอย่างพอเพียงในทุกอย่าง

(พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ๔ ธันวาคม ๒๕๔๑)

ความปึกแผ่น

แต่ในสิ่งที่ถือเป็นความเดือดร้อน ในสิ่งที่ไม่ดี ต้องหาความดีได้เสมอ ข้าพเจ้าตั้งใจที่ท่านต้องเอาดีในที่นี้ ความจริงรู้ว่าเดือดร้อน แต่ตั้งใจที่รู้ว่าพวกเราใกล้กันอย่างไร ให้รู้ว่าคนทั้งหลายที่มาอยู่ในที่นี้ แม้มีอาชีพ มีวัย มีการงาน มีความคิดที่ต่างกันทั้งนั้น แต่ล้วนมีความตั้งใจอย่างเดียว เพื่อความเป็นปึกแผ่นของแผ่นดิน ถึงมาอัดแอกันด้วยความปึกแผ่น

(พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ๔ ธันวาคม ๒๕๑๗)

ข้าพเจ้าได้ทำอะไรที่ถูกต้องใจท่าน คือ รักษาความเป็นอยู่ของประเทศชาติให้อยู่ดีให้ปลอดภัย ไม่ใช่หน้าที่ของข้าพเจ้าคนเดียวเป็นหน้าที่ของทุกคน ใครอยากได้ความปึกแผ่น ใครอยากได้ความปลอดภัย ต้องทำให้เกิดความปึกแผ่น ให้เกิดความปลอดภัย

(พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ๔ ธันวาคม ๒๕๑๕)

ความเป็นตัวของตัวเอง

ความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นอย่างไม่เคยมีมาก่อนในบ้านเมืองของเรา ทำให้เกิดความรู้สึกว่าประเทศไทยและคนไทยกำลังเสื่อมลงกำลังจะถูกกลืนหายไปกับอิทธิพลแห่งความเสื่อมในโลกปัจจุบัน ความรู้สึกเช่นนี้ไม่ตรงกับความจริงนัก เพราะคนไทยเรามีความเป็นตัวของตัวเอง มีสมบัติทั้งทางวัตถุและจิตใจอย่าง อุดมสมบูรณ์มาแต่เดิมเป็นการยากที่จะถูกกลืนหรือถูกทำลายอย่างที่คิดกัน

(พระบรมราชาวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ : ๕ สิงหาคม ๒๕๑๔)

ความพอใจ/ความไม่พอใจ

คนที่อยู่ข้างหน้า ก็อาจจะไปอยู่ข้างนอกได้ คนที่อยู่ข้างหน้าก็อาจจะอยากไปอยู่ข้างหลัง คนที่อยู่ข้างหลังก็อาจจะอยากไปอยู่ข้างหน้า ไม่มีความพอใจสักนิดเดียว แต่ก็ต้องจัดระเบียบอะไรอย่างหนึ่งอย่างใด เพื่อให้ความปรารถนาของแต่ละคนได้ผลพอสมควรจึงจัดอย่างนี้

(พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา :๔ ธันวาคม ๒๕๑๕)

ความไม่พอใจนี้เป็นของไม่ดี มีความไม่พอใจที่ไหนดความเดือดร้อนก็จะเกิดที่นั่นจึงแสดงออกมาเป็นข้อสังเกตว่า คนเราความพอใจแท้ ๆ จะมีไม่ได้ เพราะว่าถ้าคนเรามีความพอใจแท้ คนนั้นพูดไม่จริง เพราะว่าไม่มีใครที่มีความพอใจแท้ ๆ แม้จะเป็นพระ จะเรียกว่าจะมีความพอใจแท้ ๆ ก็ไม่ได้แม้จะเป็นพระอรหันต์มีความสำเร็จ ไม่ใช่ความพอใจ มีความสำเร็จว่า ไม่ต้องพอใจแล้ว ฉะนั้นคนที่มีความพอใจไม่พอใจนี้ ก็ลำบากที่จะมีความพอใจจริง ๆ แม้แต่คนเดียว ทุกคนก็มีความพอใจลำบาก นี่เป็นความคิดที่เกิดขึ้นอย่างนั้น จึงมาคิดว่าถ้าใครในที่นี้ เกิดมีความไม่พอใจขึ้นมา ก็ขอบอกว่าขอภัย แต่ว่าถ้าหากมีวิธีที่ดีที่สุดสำหรับทำให้พอใจก็คือระงับความไม่พอใจ จะระงับความไม่พอใจของแต่ละคนได้อย่างไร? คิดให้ดี ๆ เรามาในวันนี้มาทำอะไร? ก็ได้สำเร็จประโยชน์แล้ว คือได้มาและได้กล่าวให้พร โดยวิธีการมีผู้รับมอบฉันทะเป็นผู้กล่าวอย่างนี้ก็เป็นวิธีอย่างหนึ่งที่จะทำให้ระงับความไม่พอใจถ้าระงับความไม่พอใจแล้ว ก็จะเกิดความพอใจพอสมควรข้อนี้เป็นข้อสังเกตอย่างหนึ่ง

(พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ๔ ธันวาคม ๒๕๑๕)

ในประเทศชาติ ถ้ากั๊กกันมาก เกินไป เคย เคยบอก เคยพูดว่าคนกั๊กกัน คนบอกว่าทารุณพูดอย่างนี้ พูดหนักเกินไป ความจริง हमันกั๊กกัน แต่คนก็กั๊กกันเหมือนกัน ก็เลยที่เคยบอก คนกั๊กกัน

(พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ๔ ธันวาคม ๒๕๕๓)

ความรับผิดชอบ/รับผิดชอบ/รับชอบ

คำคัญที่สุด ต้องเข้าใจความหมายของคำว่า “ความรับผิดชอบ” ให้ถูกต้อง ขอให้เข้าใจว่า “รับผิดชอบ” ไม่ใช่การรับโทษหรือถูกลงโทษ “รับชอบ” ไม่ใช่รางวัลหรือคำชมเชย การรู้จักรับผิดชอบ หรือยอมรับว่าจะอะไรผิดพลาดเสียหาย และเสียหายเพราะอะไร เพียงใดนั้น มีประโยชน์ทำให้บุคคลรู้จักพิจารณาตนเอง ยอมรับความผิดของตนเองโดยใจจริงเป็นทางที่จะช่วยแก้ไขความผิดได้ และให้รู้ว่า จะต้องปฏิบัติแก้ไขใหม่ ส่วนการรู้จักรับชอบหรือรู้ว่าอะไรถูก อันได้แก่ถูกตามความมุ่งหมายถูกตามหลักวิชา ถูกตามวิธีการนั้น มีประโยชน์ทำให้ทราบแจ้งว่าจะทำงานให้เสร็จสมบูรณ์ได้อย่างไร จักได้ถือปฏิบัติต่อไปความรับผิดชอบ คือ หน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้ทำ จะหลีกเลี่ยงละเลย ไม่ได้

(พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ๑๖ กรกฎาคม ๒๕๑๕)

นายกฯสั่งให้รองนายกฯ รองนายกฯก็เป็นซีอีโอ นายกฯก็เป็นซีอีโอก็เป็นซูเปอร์นายกฯ บอกว่าเป็นผู้ชนะ กลายเป็นฆ่าหมดเลย แต่แท้จริงลูกน้องก็ต้องรับผิดชอบ ซีอีโอไม่รับผิดชอบอะไรเลย ต้องให้รองนายกฯรับผิดชอบมี ๗ คนใช้ใหม่ รองนายกฯรับผิดชอบมี ๗ คน เขารับผิดชอบต่อเขาก็ผลักให้รัฐมนตรีรับผิดชอบ รัฐมนตรีก็บอกไม่รับผิดชอบ ต้องเป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการ รัฐมนตรีช่วยโยนให้ผู้ช่วยรัฐมนตรีรับผิดชอบ นายกฯบอกว่าปลัดกระทรวง ไม่ต้องรับผิดชอบต่อก็ให้รองปลัด รองปลัดก็ให้อธิบดี แบบนี้เป็นการบอกว่าไม่มีใครรับผิดชอบลงท้ายให้ประชาชนซีอีโอทุกคนรับผิดชอบหมดไม่รู้จะทำอย่างไร

การปกครองสมัยนี้แปลกดี ให้ประชาชนรับผิดชอบ คนที่เดือดร้อนคือข้าพเจ้าเองเดือดร้อน ท่านรองนายกฯบอกว่าทรงเป็น ซูเปอร์ซีอีโอใช้คำอะไรจำไม่ได้ ลงท่านเราก็รับผิดชอบทั้งหมด

แถวหน้ามีนักกฎหมายที่บอกว่าไม่ต้องรับผิดชอบอะไรเลย ใครจะรับผิดชอบนี้ลำบากอย่างนี้ เชื่อว่าท่านพูดเล่น ท่านรับผิดชอบในที่สุดท่านรับผิดชอบ ๒,๕๐๐ คน ท่านจะไปถามผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติว่า จำแนกออกอย่างไร ประกาศให้ประชาชนทราบให้ชาวต่างประเทศทราบ ไม่ได้ที่คนที่ท่านรับผิดชอบที่ตำรวจ ทหารที่ยังได้ฆ่าเอง ไม่เท่าไร ไม่ถึงร้อย

(พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ๔ ธันวาคม ๒๕๔๖)

ความรู้/สติ

ผู้ที่ควรแก่นามว่า “บัณฑิต” นั้น นอกจากความรู้ความสามารถแล้วยังต้องเป็นผู้ที่มีจิตใจสูง มีศีลธรรม มีสติสัมปชัญญะ อุดม อุดมกลิ่น ประพฤติแต่ในสิ่งที่ชอบที่ควร วางคนให้สมเกียรติ เป็นผู้ที่ควรแก่การนับถือเป็นแบบอย่าง

(พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๒๖ มิถุนายน ๒๕๕๔)

ในการประกอบการทำงานนั้น ถ้าท่านจะถือบัณนี้ท่านเป็นบัณฑิตมีปริญญาบัตรแล้ว ควรจะต้องได้รับความไว้วางใจ และเชื่อถือโดยทันที ดังนั้น ก็เป็นความผิดที่ผิด ที่ถูกนั้นท่านจะต้องลงมือทำงาน ใช้ความรู้ที่ได้มาให้เป็นประโยชน์แก่การทำงาน แสดงความสามารถเสียก่อนในการนี้ ท่านจงพิจารณาหยังถึงสิ่งที่ควรและไม่ควร และมีใจหนักแน่นสุจริต อุดม มีความอดสาหะหมั่นเพียรในการทำงาน และรักษาระเบียบวินัยเป็นบรรทัดฐาน เพื่อได้มาซึ่งความเชื่อถือและไว้วางใจและเมื่อนั้นแหละค่าของปริญญาบัตร จึงจะบังเกิดขึ้น

(พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย : ๒๕ มิถุนายน ๒๕๕๖)

อนึ่ง ข้าพเจ้าขอเตือนว่า แม้ท่านจะได้เรียนสำเร็จตามหลักสูตรจนได้ปริญญาแล้วก็ดี ขอให้เข้าใจว่า นี่เป็นเพียงขั้นตอนของการศึกษาเท่านั้น ท่านจงพยายามศึกษาและฝึกฝนตนเองต่อไป เพราะสรรพวิทยาการด้านสาขาวิทยาศาสตร์ทั้งหลายนั้นการทดลองค้นคว้าช่วยให้ได้ความรู้ใหม่ๆ ขึ้นมาอยู่เสมอ ถ้าท่านไม่ศึกษาเพิ่มเติมไว้ต่อไป ไม่ช้าท่านก็จะล้าสมัย

(พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรและอนุปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ๕ กรกฎาคม ๒๕๕๖)

ในการปฏิบัติหน้าที่ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดีนั้น นอกจากจะต้องใช้ความรู้ความสามารถแล้ว ยังต้องเป็นผู้มีจิตใจสูง มีศีลธรรม มีสติสัมปชัญญะประพฤตินแต่ในสิ่งที่ชอบที่ควร วางตนให้เกียรติเป็นผู้ควรแก่การนับถือ

(พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ : ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๕๘)

คนเรานั้นจะว่าไปก็เป็นสัตว์ชนิดหนึ่งในบรรดาสัตว์ทั้งหลาย แต่มีการแตกต่างกันหลายประการประการที่สำคัญที่สุดก็คือความรู้ เป็นสิ่งสำคัญที่คนจะต้องนำไปใช้ในทางที่ชอบ

(พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย : ๓ กรกฎาคม ๒๕๐๑)

ขอให้บัณฑิตใหม่ระลึกไว้ว่า วิชาความรู้ที่มีอยู่กับตัวนั้นจะเกิดประโยชน์ได้ ก็ต่อเมื่อรู้จักประสานงาน คือรู้จักติดต่อกับผู้อื่น บัณฑิตด้วยกัน กับผู้ที่ทำงานอยู่ก่อนและช่วยเหลือผู้ที่มาภายหลังด้วยก็จะช่วยทำให้สามารถทำงานด้วยกันได้โดยราบรื่น บังเกิดผลดีแก่ประเทศชาติเป็นส่วนรวม

(พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๒ กรกฎาคม ๒๕๐๗)

วิชาความรู้ นั้น ถ้าใช้ในทางดีด้วยความรู้เท่ากัน ก็จะช่วยป้องกันประเทศชาติให้พ้นภัยอันตรายจากศัตรู และสามารถช่วยการพัฒนาบ้านเมืองให้กับความเจริญของโลกในปัจจุบันได้ แต่ถ้าใช้ด้วยความหลงแล้ว ก็จะเป็นอันตรายแก่ตัวเอง และแก่ชาติบ้านเมืองอย่างร้ายกาจที่สุด จึงขอให้บัณฑิตทุกคนสังวรระวังไว้ในการที่จะออกประกอบการทำงานต่อไปในกาลเวลาข้างหน้า

(พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ๒๐ สิงหาคม ๒๕๐๗)

ความรู้ นั้นเป็นหลักของการทำงาน ผู้ที่จะทำงานอย่างใดจำเป็นต้องมีความรู้ในเรื่องนั้นก่อน เป็นเบื้องต้น ส่วนความคิดเป็นเครื่องช่วยความรู้ คือ ช่วยให้ใช้ความรู้ได้ถูกต้อง เช่น จะใช้อย่างไร ที่ไหน เมื่อใด เมื่อมีความรู้สำหรับงาน มีความคิดสำหรับพิจารณาใช้ความรู้ให้ถูกต้องแล้ว ย่อมทำงานได้ผลสมบูรณ์ดี ยากที่จะผิดพลาดความรู้กับความคิดจึงไม่ควรแยกจากกัน

(พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรและอนุปริญญาบัตรจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๘ กรกฎาคม ๒๕๐๘)

ท่านทั้งหลายที่สำเร็จการศึกษาจากสถาบันแห่งนี้ เป็นผู้เชื่อได้ว่ามีความรู้ ความสามารถสูง จึงเป็นที่หวังของคนไทยทั้งชาติ รวมทั้งของข้าพเจ้าด้วย ที่จะได้อาศัยความรู้ ความคิด สติปัญญาและความสามารถ ในอันที่จะนำพาประเทศชาติให้ก้าวไปสู่ความมั่นคง และความสมบูรณ์พูนสุข

(พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ๘ กรกฎาคม ๒๕๑๓)

เมื่อมีความรู้ความคิอยู่ ควรจะนำมาเชื่อมโยงกันเข้าให้พร้อมเพรียงประสาน ประสานปรับปรุงความรู้ความคินั้น ด้วยความคิดพิจารณาแล้วนำออกใช้ให้ได้ผลจุดใดเสื่อม ก็แก้ไขเปลี่ยนแปลงที่จุดนั้น ทุกสิ่งทุกอย่างจะดีขึ้นเป็นลำดับ

(พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ๔ สิงหาคม ๒๕๑๔)

ความคิดริเริ่มจะเกิดขึ้นเอง โดยไม่อาศัยรากฐานความรู้เดิมไม่ได้เป็นอันขาด

(พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางแสน ๓๐ มิถุนายน ๒๕๑๕)

บัณฑิตทั้งหลายเป็นผู้มีขีดความสามารถสูงในการปฏิบัติงาน ในการสร้างเสริมความรู้ ความคิด และศรัทธา สมควรอย่างยิ่งที่จะรับเป็นภาระ ในอันที่จะใช้สติปัญญาความรู้ ความสามารถ ประสมประสานกันโดยพร้อมเพรียง ทั้งในการปฏิบัติงานด้านต่างๆ ของชาติ และในการปลูกฝังความคิดความเชื่อที่ถูกต้อง ให้เกิดมีในประชาชาติไทยอย่างกว้างขวางหนักแน่น ข้าพเจ้าได้พูดกับบัณฑิตให้นำเอาความรู้ความสามารถที่มีอยู่ออกไปใช้ปฏิบัติงานด้านการศึกษาให้เกิดประโยชน์แก่ชาติบ้านเมืองจริงๆ ด้วยความจุดประสงค์ที่จะสั่งสอนถ่ายทอดความรู้ความฉลาด ในทางที่ถูกที่สร้างสรรค์แก่เยาวชน ให้อนุชนรุ่นหลังสามารถสร้างตนส่วนรวมให้มั่นคงและตั้งตัวได้ด้วยความเจริญและก้าวหน้า

(พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ๔ กันยายน ๒๕๑๘)

การสร้างความรู้พื้นฐานทางวิชาการให้นักศึกษา ให้ได้เรียนรู้ลักษณะ กลไก ตลอดจน วิวัฒนาการ คือความเปลี่ยนแปลงของแต่ละวิชาโดยแจ่มแจ้งทั่วถึงนั้น จะเป็นพื้นฐานที่มั่นคง สำหรับการปฏิบัติงาน คือจะช่วยให้สามารถนำวิชาการไปใช้โดยถูกต้องเหมาะสมกับงาน กับ ปัญหา สถานการณ์ และความจำเป็น ทำให้บรรลุผลอันพึงประสงค์ได้เต็มที่

(พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรและอนุปริญญาบัตรของ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ๓ ตุลาคม ๒๕๑๘)

การที่บัณฑิตจะใช้ความรู้ความสามารถของตัวเองในการทำงานใดๆ ในภายหน้า จะต้องทำ ความคิดจิตใจของตนเองให้เที่ยงตรง พ้นจากอำนาจอคติเสียเป็นเบื้องต้นก่อนแล้วจึงนำความคิดที่ เที่ยงตรงนั้นมาพิจารณาการกระทำของตนเอง ด้วยหลักเหตุผลให้ถูกต้อง และด้วยความเพียร พยายามอันไม่ขาดสาย ความสำเร็จ ความเจริญก้าวหน้าและอนาคตที่แจ่มใสจึงจะมาถึงท่านได้สม ตามที่ตั้งใจปรารถนา

(พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๑๕)

ความบังคับตนเองนั้นเกิดขึ้นได้จากความรู้สึกระลึกได้ว่าอะไรเป็นอะไรหรือเรียกสั้นๆ ว่า “สติ” กล่าวคือ ก่อนที่บุคคลจะทำ จะพูด หรือแม้แต่จะคิดเรื่องต่างๆ สติหรือความรู้สึกระลึกได้ นั้นจะทำให้หยุดคิดว่าสิ่งที่จะทำนั้นผิดชอบชั่วดีอย่างไร จะมีผลเสียหายหรือจะเป็นประโยชน์ ใดๆต่อไปในระยะยาว เมื่อบุคคลคิดได้ ก็สามารถตัดสินใจการกระทำของตนได้ถูกต้อง แล้วก็ จะกระทำแต่เฉพาะสิ่งที่สุจริตที่มีประโยชน์อันยั่งยืน ไม่กระทำการที่จะเป็นความผิดพลาดทั้งแก่ตน และส่วนรวมความมีสตินั้น จะช่วยให้สามารถศึกษาทุกสิ่งทุกอย่างได้อย่างละเอียดประณีต คือเมื่อ จะศึกษาสิ่งใดก็จะพิจารณากลับกรองสิ่งที่มีใช้ความถูกต้องแท้จริงออกเสียก่อน เพื่อให้ได้มาแต่ เนื้อแท้ ที่ปราศจากโทษบัณฑิตที่ปวงผู้หวังความมั่นคงปลอดภัยทั้งของตนเอง ชาติบ้านเมืองเมื่อ จะทำการงานใดๆ ที่สำคัญควรอย่างยิ่งที่จะหยุดคิด สักหน่อยก่อนทุกครั้ง แล้วท่านจะไม่ต้อง ประสบกับความผิดหวังและผิดพลาดในชีวิต

(พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยรามคำแหง๑ กรกฎาคม ๒๕๒๐)

การสร้างความสำเร็จในกิจกรรมงานทุกอย่าง ทุกระดับ รวมทั้งความสำเร็จในชีวิตของแต่ละคนด้วยนั้น ต้องอาศัยปัจจัยสำคัญประกอบกันถึงสามส่วน ส่วนที่หนึ่ง คือ ความรู้และความ ชำนาญทางวิชาการซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานหรือเป็นเครื่องมือปฏิบัติงานแท้ๆ ส่วนที่สองคือความ ละเอียดถี่ถ้วน ความตั้งใจ และความอุตสาหพยายามซึ่งเป็นเครื่องช่วยให้ทำการได้ไม่ผิดพลาด

(พระบรมราชาโฆวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยรามคำแหง ๒๒
ธันวาคม ๑๕๒๐)

คำว่าโครงการนี้ถือว่าเป็นโครงการแต่ก็โครงการนี้ก็ให้เห็นว่า ทั่วประเทศมีสิ่งที่ทำแล้ว
บกพร่องถ้าบกพร่องจนกระทั่งทำให้ที่ตรงนั้นเจริญขึ้น ไม่ได้แต่ก็เจริญได้พอสมควรก็เพราะว่ามี
คนไปช่วย แต่ก็ยังงี้ก็ตามก็ได้ให้นักเรียนได้เห็น ว่า ในที่ที่เร้นแค้น มันไม่เจริญขึ้นมาได้อย่างที่
ควรจะได้เจริญได้เพราะว่าไปทำอะไรที่ไม่ถูกต้องไม่ถูกหลักวิชาอันนี้ อะไรก็ตาม ทั้งนี้ก็อย่างไร
เด็กเขาได้ทราบ ได้เห็น ก็เข้าใจว่า เข้ารู้เข้าใจเห็น และก็ได้เกิดความรู้ขึ้นมา และเขาจะต้องหา
ความรู้เองต่อไปไม่ใช่ว่าจะไปบอกเราต้องทำอย่างนั้นๆ แล้วก็เขาก็ทำ แล้วก็ได้ผลแต่ที่เขาให้เห็น
กับตัว ตัวเขาเองได้เห็น ว่า ในภูมิประเทศที่เร้นแค้นมันทำได้ เพิ่มขึ้น เพิ่มความเจริญได้ แต่ว่าที่
ที่คนไม่ค่อยอย่างทำ มันก็เจริญไม่ได้ หรือเจริญช้า ถ้าเจริญช้า ก็เท่ากับว่าถอยหลัง ทั่วประเทศก็
เป็นอย่างนี้

(พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ๔ ธันวาคม ๒๕๔๔)

นายทหารคนนั้นก็เรียนจากนายร้อยพระจุลจอมเกล้า สอนอะไรก็ดีเหมือนกัน แต่ไม่ได้
สอนทำระเบิด แต่มีรากฐานความคิดที่แหวกแนวถ้ามีความคิดตั้งแต่เด็ก ก็สนใจที่จะพัฒนาอะไรๆ
ได้มาก ถ้ามีความคิดสูง ยิ่งดี ที่ในหลวงพูดเร็วๆ นี้ พวกนักเรียนไปแข่งขันโอลิมปิกไม่ใช่วิ่งหรือ
กีฬา แต่โอลิมปิกวิชาการครั้งหลังนี้ไป นับว่าดีขึ้นได้เหรียญทองมาเพิ่มเติม แต่ก่อนไม่ได้ อันนี้
สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอเจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ พี่สาวสนใจมากมา
บ่นว่า นักเรียนมีความรู้ไม่พอ เพราะฐานรากไม่พอ ไม่ดี และฐานรากมาจากไหน มาจาก
โรงเรียนตั้งแต่อนุบาล ประถม มัธยมถึงขั้นอุดมศึกษา ต้องพัฒนาให้ดี และพัฒนาวิธีความคิด วิธี
คิดให้มีความชุกชุกในความรู้ เมื่อชุกชุกก็อยากเรียนรู้ในสิ่งที่เป็นประโยชน์ อันนี้เป็นสิ่งสำคัญ

(พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ๔ ธันวาคม ๒๕๔๖)

ความสามัคคี

สามัคคีที่สำคัญที่สุดคืออะไร ก็คือ สามัคคีในชาติ มาใช้ว่าความสามัคคีในคณะไม่ดี แต่ต้องระวัง ถ้าสามัคคีกัน แต่จะไปก้าวก้าวหรือไปทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน ในสามัคคีก็เป็นความผิด ถ้าสามัคคีในสถาบัน ไปทำให้คนอื่นเสียหายหรือเดือดร้อนก็ไม่ดีเพราะทำให้เสียหายต่อสามัคคีของชาติ

(พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๓ เมษายน ๒๕๐๓)

สามัคคีกัน ประองคองกัน นี่ความหมายของความสามัคคีใครๆก็บอกว่าให้สามัคคีประองคองกันช่วยเหลือเพื่อประเทศชาติแต่แปลว่าอะไรก็ไม่รู้ ถ้าคนหนึ่งคนใดในที่ประชุมนี้ เรียกร้องพื้นที่สำหรับยื่นเงินจำเป็น โดยอ้างความสุขส่วนตัว คนอื่นก็ต้องประท้วงเราทั้งหลายอยู่ได้ก็เพราะว่ามีความสามัคคีประองคองกันที่เป็นสิ่งสำคัญที่สุดเพราะว่า ตามที่ได้กล่าวเมื่อตะกี้ว่า แต่ละคนจะตั้งอยู่ในความสามัคคี ช่วยร่วมแรงกัน เพื่อปฏิบัติงานที่เป็นประโยชน์เป็นประโยชน์ต่ออะไร ตอนนั้นก็บอกว่า เป็นประโยชน์ดีส่วนรวม หรือต่อชาติบ้านเมือง เชื่อว่าท่านทั้งหลายก็มีความปรารถนาดีโดยแท้ ไม่ใช่ดีบ้างไม่ดีบ้าง ว่าตั้งใจที่จะเข้าหากัน ร่วมแรงกันปฏิบัติงานเพื่อส่วนรวม เพื่อประเทศชาติ

(พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ๔ ธันวาคม ๒๕๑๓)

คำว่า “สามัคคี” นี้ขอวิเคราะห์ศัพท์ว่าเป็นการกระทำของแต่ละคน ทำความดีเว้นความไม่ดี มีความเข้าใจซึ่งกันและกันของแต่ละบุคคลอย่างนี้ถ้าชาติสามัคคีชาติก็ไม่แตกสลาย คุมไว้ติด คำว่า คุมนี้อาจจะไม่ชอบกันเพราะเหมือนควมคุม เหมือนคุมขัง แต่คุมหมายความว่าอยู่ติด อยู่เป็นชาติได้

(พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ๔ ธันวาคม ๒๕๒๑)

อีกอย่างหนึ่งที่จะแก้ไขสถานการณ์ต่างๆ ได้ ก็พูดได้แล้ว ท่านก็คงได้ฟังแล้ว ได้พูดเมื่อวานนี้เองในพิธีสวนสนามของทหารรักษาพระองค์ตอนแรกพูดได้ว่า คนไทยเรา ที่รักษาเอกราชอธิปไตยไว้ได้ก็โดยอาศัยการที่ “รู้จักสามัคคีและรู้จักทำหน้าที่ของแต่ละฝ่ายให้ประสานส่งเสริมกัน” ความจริงเขียนไว้ว่า “รู้จักสามัคคี” การที่จะรู้จักสามัคคี ก็ลำบากมาก เพราะคนมาก ๆ รู้จักกันทั่วถึงไม่ค่อยได้แต่รู้จักสามัคคี ควรจะใช้ได้เพราะหมายความว่า ทุกคนถือว่าตนเป็นคนไทย มีอะไรเกิดขึ้นก็ตาม ทุกคนรู้ว่าต้องมีความสามัคคีรู้ ก็คือ ทราบ ทราบความหมายของสามัคคี รัก คือ นิยม นิยมความสามัคคี เพราะเหตุใดคนไทยจึง รู้จักสามัคคี ก็เพราะคนไทยนี้ฉลาดไม่ใช่ไม่ฉลาด คนไทยนี้ฉลาดรู้ว่า ถ้าหากเมืองไทยไม่ใช่ความสามัคคี ไม่เห็นอกเห็นใจ ไม่ใช่อะไรที่จะพอรับกันไว้พอที่จะใช้ได้ ก็คงจะไม่ได้อะไร หมายความว่า ทำมาหากินไม่ค้ามาหากิน เพราะว่าไม่มีอุปกรณ์

(พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา๔ ธันวาคม ๒๕๓๔)

ยังไม่ได้พูดคำที่เคยพูดทุกครั้ง คือ ต้องสามัคคีกัน ต้องไม่ปิดขากันมากเกินไป แต่ว่าไม่ได้หมายความว่า จะต้องทำแบบที่บางคนนี้จะทำจะต้องให้ทุกคนมีโอกาสทำงานตามหน้าที่แล้วก็ต้องหวังดีต่อผู้อื่นนี้เป็นหลักที่สำคัญต้องทำงานด้วย การเห็นอกเห็นใจกันและทำด้วยความขยันหมั่นเพียร

(พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา๔ ธันวาคม ๒๕๔๐)

ข้าพเจ้าขอส่งความปรารถนาดี มาอวยพรท่านทุกคน ๆ คน ทั้งขอขอบใจท่านเป็นอย่างมาก ที่มีมิตรไมตรีจิตร่วมมือ สนับสนุนข้าพเจ้าในภาระที่ปวงด้วยดีตลอดมา ในรอบปีที่ผ่านมาไปมีเหตุการณ์หลายอย่างเกิดขึ้นในบ้านเมืองเรา ที่สำคัญควรแก่การชื่นชม เป็นพิเศษ ก็คือการที่นักกีฬาของเรา ได้เหรียญทอง และเหรียญทองแดง ในการแข่งขันกีฬาโอลิมปิก ตกถึงปลายปี ก็มีเหตุการณ์ที่น่าเศร้าสลดใจ คือเกิดอุทกภัยครั้งใหญ่ที่ภาคใต้ เป็นผลให้ชีวิตและทรัพย์สิน ของประชาชนต้องสูญเสียไปมิใช่น้อย แต่ภัยพิบัตินี้ ก็ทำให้ได้เห็นน้ำใจและความสามัคคีของคนไทย อย่างเด่นชัดอีกครั้งหนึ่ง เราต่างพร้อมใจ และเต็มใจช่วยเหลือกันและกันทันทีโดยเต็มกำลังและเสียสละซื้อนี้จะ เป็นเครื่องยืนยัน ได้เป็นอย่างดี ถึงความสามัคคี และความเมตตาปรารถนาดีต่อกัน ที่ยังมีบริบูรณ์ อยู่

(พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันขึ้นปีใหม่ ๓๑ ธันวาคม ๒๕๔๓)

ก่อนลงมานี้ มิได้ตั้งใจจะมาพูดเรื่อง เรื่องพัฒนา ตั้งใจจะมาพูดถึงเรื่องเรื่องความหายนะ ซึ่งปัจจุบันนี้ ทุกคนทราบดีว่า ประเทศดูเหมือนว่าจะหายนะ ไม่ใช่ พัฒนา เพราะว่า เดียวนี้อะไรๆ จะเสื่อมลงทางนายกฯ คุณั่งทำหน้ามู๋ รู้สึก รู้สึกไม่พอใจที่บอกว่า ประเทศหายนะแต่ความจริง เพราะว่า ทำอะไรมันดูมีปัญหาทั้งนั้น แต่สำหรับท่านนายกฯ นะไม่มี นายกฯ Happy แต่ว่า Happy ข้างนอก ดูท่าทาง Happy แต่ข้างในไม่สบายใจ ก็ว่าไม่รู้จะทำยังไง เพราะว่าไม่ก้าวหน้าแต่ยังงั้น การก้าวหน้านั้น นายกฯ ก็ได้ให้สูตรไว้แล้วว่า ทำยังไงให้ก้าวหน้า คือ จะต้องสามัคคีกัน ร่วมกันทำ แล้วถ้าร่วมกันทำมันก้าวหน้าได้ แต่ถ้าไม่ร่วมกันทำ ไม่ ไม่มีทางก้าวหน้า

(พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ๔ ธันวาคม ๒๕๔๔)

คำว่า ประองคอง คำว่า สามัคคี สำคัญมาก ต้องมาหาทางที่ ที่มารวมประองคองได้ แต่ว่าที่เป็นอย่างนี้ คน ๒ คน ความคิดไม่เหมือนกัน มิไม่เหมือน มิให้เหมือนกันไม่ได้ คน คนแต่ละคนมีความคิด ต่างกันมีแนวชีวิตคนละอย่าง ได้เรียนรู้มาคนละอย่าง ได้มีประสบการณ์มาคนละอย่าง แต่ว่าถ้ามา มาสัมพันธ์กันนะ เชิงปฏิบัติการ ก็จะสำเร็จได้

(พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ๔ ธันวาคม ๒๕๔๔)

การก้าวหน้านั้นนายกฯ ก็ได้ให้สูตรไว้แล้วว่าจะทำยังไงให้ก้าวหน้า คือ จะต้องสามัคคีกัน ร่วมกันทำ มันก้าวหน้าได้ แต่ถ้าไม่ร่วมกันทำ ไม่ ไม่มีทางก้าวหน้า

(พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ๔ ธันวาคม ๒๕๔๔)

ความสุข

ทำงานเพื่ออะไร ก็ทำเพื่อความสุข ทุกคนต้องการความสุขแต่ถ้าความสุขเป็นของเฉพาะบุคคล ก็เป็นความสุขที่โง่

(พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ๔ ธันวาคม ๒๕๑๗)

ความสุขความเจริญอันแท้จริงนั้น หมายถึง ความสุขความเจริญที่บุคคลแสวงหามาได้ด้วยความเป็นธรรม ทั้งในเจตนาและการกระทำไม่ใช่ได้มาด้วยความบังเอิญ หรือด้วยการแก่งแย่ง

(พระบรมราชาวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๑๐
กรกฎาคม ๒๕๑๘)

ถ้าเข้าใจกันได้แล้ว คนในเมืองไทย ๖๐ เท่าไหร่ ๖๒ ล้านถึงปานนี้ก็กว่าแล้ว ก็สามรถ
ที่จะปรองดองกัน สร้างความมั่นคงใน ในประเทศ คนอื่นก็ซังมันละ ชาวต่างประเทศ ชาวบ้าน
ต่างประเทศ เขาก็ เข้าๆ ออกๆ เข้าๆ ออกๆ ทุกนาทีกี่เข้ามา แต่ว่าส่วนรวมของคนทีถือว่าเป็น
คนเจ้าของประเทศ อย่าให้ขัดแย้งกัน แล้วก็ยอมรับว่าถูกบ้านไม่ถูกบ้าง ก็มีความสุข

(พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา๔ ธันวาคม ๒๕๔๔)

แล้วอย่างนี้ทีบอว่ามาถวายพระพร สำหรับส่วนตัวนี้เรา เราก็เห็นแก่ตัว เห็นแก่ตัวว่า
อยากมีความสุข ไม่ใช่ไม่ยอมอยากมีความสุข แต่ใครมาทะเลาะกันต่อหน้า คนนี้ไม่ดี คนนี้
ไม่ดี แล้วข้าพเจ้าดี ท่านจึงจะไม่ดี ก็อย่างนี้ไม่มีความสุข คนทีบอว่าท่านไม่ดี คนนั้นก็ไม่มี
ความสุข คนทีถูกว่าท่านไม่ดี คนนั้นก็ไม่มีความสุขอยากยอมรับข้าพเจ้ามีดี และข้าพเจ้ามีไม่ดี
ท่านมีดี ท่านมีไม่ดี แล้วก็พูดช่วยกันแก้ไขว่า ท่านไม่ดีตรงไหน ช่วยกัน คิด คิดออกใหม่ อ้อ!
ใช่ข้าพเจ้ามีไม่ดีตรงนี้ต้องแก้ไข ทุกคนก็สบาย ทุกคนก็มีความสุขข้าพเจ้าเองก็มี ความสุข เป็น
อย่างนั้น ทีมาให้พรก็ได้ผล แต่ได้ผลว่าพระเจ้าอยู่หัวมีความสุข ใช่คำพระเจ้าอยู่หัวมีความสุข ก็
ไม่รู้คูทำทางมันแปลกเพราะว่าเขาว่าพระเจ้าอยู่หัวมีความสุขไม่ได้ ภาษาอังกฤษ ภาษาฝรั่งเศสเขาว่า
พระเจ้าแผ่นดินมีความสุขเสมอ เพราะว่าใครๆ บอว่า มีความสุข มีความสุขเหมือนพระเจ้า
แผ่นดิน Happy as a King ก็ไม่จริง แต่ว่าถ้าท่านทุกคน ทำว่า ท่านทำถูก ท่านก็รู้ว่าทำถูก ท่าน
ทำผิดก็รู้ทำผิด อีกคนบอกอีกคนทำผิดทำถูก ก็รู้กันแล้ว The King จะ happy as a King ได้
อันนี้จะได้ อย่างนั้น ก็เป็นอันว่า ถ้าหากว่า ท่านทำอย่างนั้นได้ ท่านก็มีความสำเร็จ เกิด
ความสำเร็จในกิจการ ถือว่าวันนี้ก็เป็นกิจการอย่างหนึ่ง

(พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา๔ ธันวาคม ๒๕๔๔)

ยังงี้ก็ชอบใจท่านทั้งหลายทีมา แล้วก็มาให้พร แล้วมาครีกครื้นกันขอให้มีความสุขพอนามัย
ทีแข็งแรง อย่างเครียดเกินไป คือ ว่าเครียดแล้วก็สุขภาพไม่ดี ก็ให้สุขภาพดีๆ งานให้เรียบร้อย
ได้สามารถทีจะปฏิบัติการกิจต่างๆ โดยทีไม่ทะเลาะกันมากเกินไป คือ สังเกตดูหมู่ทีคนหนึ่งพูด
อย่าง คนหนึ่งพูดอีกอย่าง มันทะเลาะกัน ทะเลาะกันไม่มีประโยชน์คิดแต่ดีๆ แล้วก็บ้านเมืองก็จะ
เรียบร้อย ถ้าบ้านเมืองเรียบร้อย ทุกคนก็มีความสุข ก็ขอให้ทุกคนทำงานทำการทำอะไรมี
ความสำเร็จเรียบร้อยทุกคนมีความสุข บ้านเมืองเจริญ ก็ขอให้ได้มีความสำเร็จทุกประการ

(พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ๔ ธันวาคม ๒๕๔๕)

คิด/คิดดี ทำดี

อันการคิดโดยอิสระนั้น ทุกวันนี้ คนบางส่วนมักเข้าใจว่าเป็น การคิดให้ผิดแปลกแตกต่างจากคนอื่น ๆ ความเข้าใจเช่นนั้นยังไม่ถูกแท้จุดประสงค์สำคัญโดยตรงของการคิด คือคิดให้ออกคิดให้เห็นชัดแจ้งว่าอะไรเป็นอะไร สมมุติว่าจะคิดหาทางปฏิบัติสำหรับการหนึ่งการใด ก็ต้องคิดให้แยกคาย อย่างละเอียดรอบคอบ ประกอบด้วยเหตุผลจนเห็นแจ้งถึงจุดมุ่งหมายอันถูกต้องเที่ยงตรงของการที่จะทำนั้นรวมทั้งวิถีทางปฏิบัติครบทุกขั้นตอนด้วย

(พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๑๑ กรกฎาคม ๒๕๑๗)

ถ้าเราคิดดี ทำดี ไม่ใช่แต่ปากนะ ทำอย่างจริงจัง คือสร้างสมสิ่งที่ดีด้วยการปฏิบัติในสิ่งที่เรียกว่าดี หมายความว่า ไม่เบียดเบียนผู้อื่นสร้างสรรค์ทำให้มีความเจริญ ทั้งวัตถุทั้งจิตใจ แล้วไม่ต้องกลัว

(พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ๔ ธันวาคม ๒๕๑๗)

ซึ่งก่อนลงมานี้ มิได้ตั้งใจจะมาพูดเรื่อง เรื่องพัฒนา ตั้งใจจะมาพูดถึงเรื่อง เรื่องความหายนะ ซึ่งปัจจุบันนี้ ทุกคนทราบดีว่า ประเทศดูเหมือนว่า จะหายนะไม่ใช่พัฒนา ไม่ใช่วัฒนธรรม เพราะว่า เดี่ยวนี้อะไรๆ ก็จะเสื่อมลง ทางนายๆ คุณั่งทำหน้าที่มู๋ รู้สึก รู้สึกไม่พอใจที่บอกว่าประเทศหายนะ แต่เป็นความจริง เพราะว่า ทำอะไรมันดูมีปัญหาทั้งนั้นแต่สำหรับท่านนายๆ นะ ไม่มี นายๆ Happy

ทฤษฎีใหม่

แม้แต่กิจการที่นายๆ ได้พูดถึงทฤษฎีใหม่เรื่องอะไรพวกนี้ก็ต้องมีผู้สนับสนุนเพราะว่าชาวบ้านหรือเกษตรกรอาจจะไม่มีทุนพอสำหรับเริ่มโครงการแต่ถ้าสนับสนุนแล้วคือเอกชนสนับสนุนก็ได้ทางราชการสนับสนุนด้วยเงินที่สนับสนุนเป็นเงินที่ทำงานเงินทำงานนี้ก็หมายความว่า มีผลขึ้นมา มีผลขึ้นมาต่อเกษตรกรและมีผลต่อประเทศชาติในส่วนรวม เศรษฐกิจของประเทศชาติก็จะไม่ฝืดเคืองและอย่างนี้ก็ได้เร็วพอใช้

เรานึกว่าถ้าทำที่พักโรงพยาบาลก็อาจยังไม่มีประโยชน์ในทันทีจึงตกลงทำโครงการสาธิต “ทฤษฎีใหม่” ในที่ที่เหลือส่วนหนึ่งจะทำการเพาะปลูกแบบชาวบ้านชาวบ้านไม่ได้ส่งเสริม หมายความว่าใช้น้ำฝนใช้ธรรมชาติอีกส่วนหนึ่งจะทำแบบ“ทฤษฎีใหม่” โดยขุดสระและแบ่งเป็นส่วน ที่จะปลูกข้าวและปลูกไม้ยืนต้นกับปลูกพืชไร่ พืชสวน“ทฤษฎีใหม่”ก่อนที่เกิดเป็น“ทฤษฎีใหม่” ตามที่เรียกว่า“ทฤษฎีใหม่”ในพระราชดำริ คือการพัฒนาทางการเกษตร โดยเพาะปลูกหลายอย่างใน ที่เดียวกันหรือผลัดปลูกหมุนเวียนกันอย่างเช่นเข้าปลูกข้าวหลังจากฤดูข้าวก็ปลูกถั่วอย่างนี้เมื่อเป็น ทฤษฎีใหม่แล้วก็มาเข้าเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง คนที่ทำงานนี้ต้องไม่ฟุ้งซ่านไม่ฟุ้งเพื่อได้เขียนไว้ใน ทฤษฎีใหม่นั้นว่าลำบากเพราะผู้ที่ปฏิบัติต้องมีความเพียรและอดทน

เศรษฐกิจพอเพียงและทฤษฎีใหม่สองอย่างนี้นำความเจริญแก่ประเทศได้แต่ต้องมีความ เพียรแล้วต้องอดทนต้องไม่ใจร้อนต้องไม่พูดมากต้องไม่ทะเลาะกันถ้าทำโดยเข้าใจกันเชื่อว่าทุกคน มีความพอใจ

(พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ๔ ธันวาคม ๒๕๔๐)

เทคโนโลยี/ประหยัด

การสร้างความสำเร็จก้าวหน้าทุกด้านทุกระดับต้องใช้เทคโนโลยีเป็นปัจจัยสำคัญ เพื่อความ รวดเร็วและถูกต้องมั่นคง บัณฑิตที่เรียนสำเร็จออกไปจึงนับว่าจะได้เป็นกำลังเป็นหลักในงาน พัฒนาประเทศพัฒนาชุมชนในทุกๆวงการการใช้เทคโนโลยีนั่นย่อมกระทำได้ดีหลายแง่มุม แง่หนึ่ง ที่ ควรพึงเล็งเป็นพิเศษคือใช้ให้เกิดประโยชน์ในด้านพิเศษก็คือใช้ให้เกิดประโยชน์ในด้านประหยัด เพราะการประหยัดเป็นสิ่งที่พึงประสงค์อย่างยิ่งในที่ทุกแห่งและในทุกกาลทุกเมื่อที่ปรากฏแล้ว เทคโนโลยีช่วยให้ประหยัดได้อย่างดีเลิศ ในการสร้างเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ แต่ก่อนเครื่องมือ อิเล็กทรอนิกส์ทำได้ยากยิ่งและมีราคาสูงมาก คนส่วนน้อยเท่านั้นที่ได้รับประโยชน์จากเครื่องมือ ดังกล่าว แต่ปัจจุบันเทคโนโลยีช่วยให้สร้างและผลิตได้โดยง่ายและสะดวกด้วย ราคาต่ำอย่าง เครื่องรับวิทยุทรานซิสเตอร์เวลานี้ใช้กันได้อย่างแพร่หลายทำให้คนทั่วไปได้รับประโยชน์ในด้าน ข่าวสารและการบันเทิงโดยทั้งถึงในด้านอื่น ๆ เช่น เกษตรกรรม อุตสาหกรรม แม้จะเป็นเพียงงาน ระดับชาวบ้านเทคโนโลยีก็อาจช่วยได้เป็นอย่างดี ยกตัวอย่าง เช่นการทำยางพาราถ้าทำตามแบบ พื้นบ้าน ซึ่งทำกันตามมีตามเกิด ขาดความระมัดระวังในความสะอาดเรียบร้อยก็มักได้ยางแผ่นที่มี คุณภาพต่ำทำให้ขายไม่ได้เต็มราคา แต่ถ้านำเทคโนโลยีอย่างง่าย ๆ มาใช้ ให้มีการใช้กรรมวิธีที่ ถูกต้องและแน่นอนสม่ำเสมอ ก็จะได้ยางแผ่นที่มีคุณภาพได้มาตรฐาน ขายได้เต็มราคา การใช้ความ ระมัดระวัง และกรรมวิธีที่ละเอียดแน่นอนเพียงเล็กน้อย โดยมีทำให้อัตราสิ้นเปลืองเกินกว่าปกติแล้ว ได้ผลประโยชน์เพิ่มสูงขึ้นเช่นนี้ นับว่าเป็นการประหยัดด้วยอย่างหนึ่ง ซึ่งเป็นประโยชน์แก่

(พระบรมราชาวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า
๓๐ ตุลาคม ๒๕๒๑)

เทคโนโลยีนั้น โดยหลักการคือการทำสิ่งที่มีอยู่ให้เกิดเป็นสิ่งที่นำมาใช้ประโยชน์ได้
ดังนั้น เทคโนโลยีที่ดี ที่สมบูรณ์แบบ จึงควรสร้างสิ่งที่จะใช้ประโยชน์ได้อย่างคุ้มค่า และมีความ
สูญเปล่าหรือความเสียหายเกิดขึ้นน้อยที่สุด แม้แต่สิ่งที่เป็นของเสีย เป็นของที่เหลือทิ้งแล้วก็ควร
ได้ใช้ เทคโนโลยีแปรสภาพให้เป็นของใช้ได้ โดยทางตรงกันข้ามเทคโนโลยีที่ใช้การได้ไม่คุ้มค่า
ก่อให้เกิดความสูญเปล่าและความเสียหายได้มาก จัดว่าเป็นเทคโนโลยีที่บกพร่องไม่ควรนำมาใช้
ว่าในกรณีใด ท่านทั้งหลายจะเป็นผู้ใช้เทคโนโลยีในการสร้างสรรค์ต่าง ๆ เพื่อพัฒนาสภาพ
บ้านเมืองและฐานะความเป็นอยู่ของประชาชนต่อไป ควรหัดเป็นคนช่างสังเกตในการปฏิบัติงาน
ของตนเอง นอกจาก เทคโนโลยีที่ใหญ่โตระดับสูงสำหรับใช้ในงานใหญ่ ๆ ที่ต้องการผลมาก ๆ
แล้ว แต่ละคนควรจะคำนึงถึงและคั่นคิดเทคโนโลยีอย่างง่าย ๆ ควบคู่กันไป เพื่อช่วยให้กิจการที่ใช้
ทุนรอนน้อยมีโอกาสมาใช้ได้โดยสะดวกและได้ผลด้วย ก่อนที่ท่านทั้งหลายจะออกไปมีหน้าที่การ
งานช่วยบ้านเมืองและประชาชนนี้ จึงใคร่จะขอให้ตั้งใจให้แน่วแน่ที่จะนำเอาวิชาความสามารถของ
ตัวไปใช้ด้วยความสุจริตบริสุทธิ์ใจ และด้วยความฉลาดรอบคอบให้สอดคล้อง กับสภาพการณ์ทุก
อย่างโดยถูกต้องเหมาะสม ไม่ว่าจะกระทำร่วมกับผู้อื่นหรือกระทำโดยลำพังตนเอง บ้านเมืองเราจัก
ได้อยู่รอดและวัฒนาสภาพตลอดไป

(พระบรมราชาวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า
๑๘ ตุลาคม ๒๕๒๒)

นักวิชาการ

เราจึงต้องการนักวิชาการทุก ๆ สาขา เพื่อที่จะมาวางโครงการที่รอบคอบและไขสิ่งที้อาจ
ก่อให้เกิดความเสียหายนั้น ช่วยกันให้ความรู้ความคิดที่ถูกต้องตามหลักวิชาแก่ราษฎร แนะนำ
วิธีการทำงาน อาชีพ ให้รู้จักแก้ไขอุปสรรคขัดข้อง หรือเปลี่ยนการงานให้เหมาะสมเป็นประโยชน์
ดีกว่าเก่าบำเพ็ญตนเป็นนักวิชาการที่ดี เป็นนักปฏิบัติที่สามารถ ใช้วิชาความรู้พร้อมทั้งความคิด
สติปัญญา ให้ประโยชน์แก่กุลประชาชนและประเทศชาติโดยตรง

(พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๑๒)

นักวิชาการผู้รู้หลักวิชาในศาสตร์ต่างๆ ซึ่งเป็นปัจจัยในการพัฒนาความเจริญทุก ๆ ด้านนั้น มีอยู่ในบ้านเมืองเรามากพอสมควร นักวิชาการเหล่านี้จึงเป็นที่หวังของประชาชนว่า จะเป็นผู้ที่รับเอาภาระเรื่องการพัฒนาประเทศไปช่วยกันทำ ให้ประเทศไทยของเรานี้ “เป็นอยู่” พร้อมทั้ง “วัฒนา” ไปได้เป็นอย่างดี การพัฒนาเพื่อวัตถุประสงค์ดังกล่าวจะสัมฤทธิ์ผลเพียงใดหรือไม่ นั้น เห็นว่าขึ้นอยู่กับความคิดเห็นและวิธีการทำงานของนักวิชาการ เป็นสำคัญในทัศนะของคนทั่วไป คงจะวาดภาพและหวังกันว่า นักวิชาการ จะทำงานด้วยความหวังดี และบริสุทธิ์ใจต่องาน ต่อส่วนร่วม ต่อชาติบ้านเมือง และต่อกันและกันด้วย ยิ่งกว่านั้น นอกจากมีความหวังดีและบริสุทธิ์ใจดังกล่าว แล้วคงจะมีความสุขรอบคอบและระวังสังวร ในการที่จะไม่ปล่อยให้ติดอยู่กับทฤษฎีของตนเอง มากเกินไปด้วยอำนาจคติ ความหลง ความเอาชนะและความเห็นแก่ตัว จนมองข้ามความจริงความ ถูกต้องไปหมด เพราะการทำเช่นนั้นไม่อาจทำให้งานดำเนินไปในทางถูกต้องเจริญได้

(พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ๒๖ กรกฎาคม ๒๕๒๐)

บารมี

มรดกนี้ คำที่ถูกต้อง คือเป็น “บารมี” ได้สร้างบารมีตั้งแต่โบราณกาลมา สะสมมาเรื่องทำ ในสิ่งที่ถูกต้อง เมืองไทยถึงยังอยู่ได้แต่ถ้าเราไม่ทำต่อบารมีก็สลายไป เราอย่าไปเบียดบารมีที่ บ้านเมืองที่ประเทศได้สร้างสมเอาไว้ ตั้งแต่บรรพบุรุษของเราให้เกินไป เราต้องทำบ้าง หรือเพิ่มพูน ให้ประเทศชาติ มีอนาคตที่แน่นอน

(พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ๔ ธันวาคม ๒๕๑๗)

แบบคนจน

ต้องแบบคนจน เราไม่เป็นประเทศร่ำรวย เรามีพอสมควร พออยู่ได้แต่ไม่เป็นประเทศที่ ก้าวหน้าอย่างมาก เราไม่อยากจะประเทศก้าวหน้าอย่างมาก เพราะถ้าเราเป็นประเทศก้าวหน้า อย่างมาก ก็จะมีแต่ถ้อยหลัง ประเทศเหล่านั้น ที่เป็นประเทศที่มีอุตสาหกรรมก้าวหน้า จะมีแต่ถ้อย หลัง และถ้อยหลังอย่างน่ากลัว แต่ถ้าเรามีการบริหารที่เรียกว่า แบบคนจน แบบที่ไม่ติดกับตำรา มากเกินไปทำอย่างมีสามัญสำนึกนี้แหละ คือเมตตากัน ก็อยู่ได้ตลอดไป คนที่ทำงานตามวิชาการจะต้องฟัง ตำรา เพื่อพลิกไปถึงหน้าสุดท้ายแล้ว ในหน้าสุดท้ายนั้นเขาบอก “อนาคตยังมี” แต่ไม่บอกว่าให้ทำ

(พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ๔ ธันวาคม ๒๕๖๔)

ประโยชน์/ประโยชน์ส่วนร่วม/ประโยชน์ส่วนตัว

ในวงสังคมนั้นแล้ว ท่านจะต้องรักษามารยาทอันดีงามสำหรับสุภาพชน รู้จักสัมมาคารวะ ไม่แข็งกระด้าง มีความอ่อนโยนแต่ไม่อ่อนแอ พร้อมจะเสียสละประโยชน์ส่วนตัวเพื่อส่วนรวม

(พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๒๕ มิถุนายน ๒๕๕๖)

ขอให้ใช้วิชาความรู้ที่ได้ศึกษาเล่าเรียนมาให้เกิดประโยชน์แก่ตน และส่วนร่วมยิ่งตลอดไป อย่างหนึ่งเฉย เนื้อหาหยุดอยู่กับที่กับขอให้ติดตามวิวัฒนาการต่าง ๆ ของบ้านเมืองและของโลก ให้เป็นผู้มีหูตาสว่างอยู่เสมอ หากปฏิบัติได้ดังนี้ก็จะรับแต่ผลดีและทั้งจะเป็นแบบอย่างแก่นุชนรุ่นหลังต่อไปอีกด้วย

(พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรและอนุปริญญาบัตรของ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ๒๗ พฤศจิกายน ๒๕๐๑)

ความสำเร็จประสงค์ในอุดมการณ์รวมเรียกว่า ประโยชน์ ประโยชน์ ทั้งปวงนี้ ทุกคนต่างควรมีเสรีภาพที่จะแสวงหาและที่จะได้รับแต่การแสวงหาและรับเอาประโยชน์นั้นจำเป็นต้องมีหลักการสำหรับปฏิบัติเพื่อป้องกันกำจัดเหตุที่จะนำไปสู่ความยุ่งยากและความเสียหายทั้งมวลบุคคลจำเป็นต้องเรียนรู้และสำนึกได้เสมอว่า เสรีภาพของแต่ละคนจำกัดอยู่ด้วยเสรีภาพของผู้อื่น การแสวงหาประโยชน์ใด ๆ ถ้าละเมิดและก้าวก่ายกัน จะกลายเป็นการเบียดเบียนซึ่งมีอันตรายมาก

(พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรและอนุปริญญาบัตรของ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๑๓ กรกฎาคม ๒๕๑๗)

การกระทำที่สร้างสรรค์นั้น คือการกระทำที่ได้ผลประโยชน์แก่ทุก ๆ ฝ่าย ได้เต็มเปี่ยมตรงจุดประสงค์ไม่มีการสูญเสียเปล่าหรือหากจะเสีย ก็เสียน้อยที่สุด การที่จะกระทำให้ได้เช่นนั้น บุคคลจำเป็นต้องอาศัยความมีสติพิจารณา ให้เห็นถึงเหตุผลที่แท้ คือแก่นแท้หรือหลักการของเรื่องต่าง ๆ จับเหตุจับผลอันต่อเนื่องกันทั้งหมดให้ถูกต้อง คือจัดระเบียบการของเรื่องให้ดี

(พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรและอนุปริญญาบัตรของ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๑๑ กรกฎาคม ๒๕๑๘)

ผู้ที่สำเร็จการศึกษาแล้วทุกคนควรจะ ได้มองเห็น และควรที่จะได้น้อมนำมาเป็นคติในการ ดำเนินชีวิตแลการทำงานต่อไป โดยทำความตั้งใจและความเพียรให้มั่นคง ในอันที่จะปรับปรุงตนเอง ในการทำงานให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพ และที่สำคัญที่สุด ควรจะได้พยายามหาทางนำความคิด วิทยาการซึ่งอุตสาหกรรมศึกษามาได้ด้วยยากนั้นมาใช้ให้เป็นประโยชน์แก่ส่วนรวมให้ได้มากที่สุดเท่าที่ จะทำได้เพื่อความเจริญมั่นคงของชาติบ้านเมืองของเรา

(พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ๑๘ กรกฎาคม ๒๕๑๘)

ใช่แล้ว ต้องทำเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ก็เพราะเหตุว่าประโยชน์ส่วนรวมนี้ เป็นประโยชน์ ส่วนตัว แต่ละคนต้องการให้ประโยชน์ส่วนตัวสำเร็จ คือมีความพอใจนี้เอง แต่ว่าถ้าไม่คิดถึง ประโยชน์ส่วนรวม ก็ไม่ได้ประโยชน์ส่วนตัว เพราะว่าถ้าส่วนรวมไม่ได้รับประโยชน์ส่วนตัวพึง แน่นอนนี้เป็นข้อสำคัญฉะนั้นความรู้สึกหรือข้อสังเกตอันนี้เป็นจุดสำคัญมาก ที่จะต้องทำความเข้าใจกับตัวเองว่า ประโยชน์ส่วนตัวนั้น คือประโยชน์ส่วนรวมหรือจะว่าประโยชน์ส่วนรวมนั้น คือ ประโยชน์ส่วนตัวทุกคนกลับกันได้ คำพูดบางคำกลับกันไม่ได้แต่คำพูดนี้กลับได้ระโยชน์ส่วนรวม คือประโยชน์ส่วนตัว ประโยชน์ส่วนตัว คือ ประโยชน์ส่วนรวม ข้อนี้ก็เป็นข้อสังเกตอย่างหนึ่ง

(พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนพรรษา ๔ ธันวาคม ๒๕๑๕)

แต่ทุกคนที่มีส่วนได้หน้า ทั้งนั้น รวมทั้งเอกชนต่าง ๆ ที่เขาทำ คือ มีงานที่จะต้องทำ ทำงาน เพื่องานให้ได้ผลสำเร็จ วิธีการบางอย่างก็ต้องมีการปรึกษาหารือกันบ้าง ถ้าทำได้ดีมันช่วยประหยัด แล้วก็สามารที่จะทำโครงการทำการปกครองที่เป็นประโยชน์กับส่วนรวม ไม่อยากพูดว่าเป็น ประโยชน์ต่อประชาชนเพราะอะอะอะไรก็ประชาชน ประชาชนเขาอย่างนั้นเขาอย่างนี้ที่จริง ประชาชนเขาคอยให้คนที่มีความรู้มากกว่าไม่ใช้รัฐบาล ผู้ที่มีความรู้ ผู้ที่มีใจเอื้อเพื่อให้อภัยเป็นการ ช่วยซึ่งกันและกัน เพราะเราก็ประชาชนเหมือนกัน เป็นนายก ๆ เป็นผู้นำฝ่ายค้าน จะปฏิเสธไม่ได้ว่า เป็นประชาชนคนไทย

(พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนพรรษา ๒๑ ธันวาคม ๒๕๔๒)

ในปีใหม่นี้ ขอให้ท่านทั้งหลาย จงรักษาความสามัคคี และจิตใจอันดีนี้ ไว้ให้มั่นคง แล้ว พยายามเร่งรัดปฏิบัติสรรพกิจการงาน ให้ประสานสอดคล้อง และเกื้อกูลกัน ด้วยสุจริตบริสุทธิ์ใจ และด้วยความไม่ประมาท โดยยึดเอาประเทศชาติ และประโยชน์ของส่วนรวมเป็นจุดหมายสูงสุด

(พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันขึ้นปีใหม่ ๓๑ ธันวาคม ๒๕๔๓)

ยังงี้ก็ขบใจท่านทั้งหลายที่มา แล้วก็ให้พร แล้วมาครีกกรีนกัน ขอให้มีความสุขพอนามย์ที่แข็งแรง อย่าเครียดเกินไป คือว่าเครียดแล้วก็สุขภาพไม่ดี ก็ให้สุขภาพดี ๆ งานให้เรียบร้อย ได้สามารถที่จะปฏิบัติภารกิจต่าง ๆ โดยที่ไม่ทะเลาะกันมากเกินไป คือ สังเกตหมูนี้อันหนึ่งพูดอย่าง คนหนึ่งพูดอีกอย่าง มันทะเลาะกัน ทะเลาะกันไม่มีประโยชน์ คิดแต่ดี ๆ แล้วก็บ้านเมืองก็จะเรียบร้อย ถ้าบ้านเมืองเรียบร้อย ทุกคนก็มีความสุข ก็ขอให้ท่านทุกคนทำงาน ทำการ ทำอะไรมีความสำเร็จเรียบร้อย ทุกคนที่ความสุข บ้านเมืองเจริญ ก็ขอให้ได้มีความสำเร็จทุกประการ

(พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนพรรษา ๔ ธันวาคม ๒๕๔๕)

เมืองไทยประหลาด วิธีปกครอง ไรก็ตาม นายกฯ รับผิดชอบทุกอย่าง ถ้ารับผิดชอบทุกอย่าง ต้องยอมรับการตำหนิ ถ้าจะรับผิดชอบทุกอย่าง บอกว่าผมตั้งคนเดียว ถ้าตั้งก็ชี้คนเดียว ก็รับผิดชอบต่อชี้คนเดียวเป็นของธรรมดา แต่ถ้าทำดีเรียบร้อยทุกคนได้รับประโยชน์หมดทุกคนตัวเองก็ได้รับประโยชน์ทำอะไรรับผิดชอบสิ่งที่ทำดี ก็โก้

(พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนพรรษา ๔ ธันวาคม ๒๕๔๖)

พอเพียง

อันนี้เคยบอกว่า ความพอเพียงนี้ไม่ได้หมายความว่า ทุกครอบครัวจะต้องผลิตอาหารของตัวเอง จะต้องทอผ้าใส่เอง อย่างนั้นมันเกินไป แต่ว่าในหมู่บ้านหรือในอำเภอ จะต้องมีความพอเพียงพอสมควรบางสิ่งบางอย่างที่ผลิตได้มากกว่าความต้องการ ก็ขายได้ แต่ขาย ในที่ไม่ห่างไกลเท่าไร ไม่ต้องเสียค่าขนส่งมากนัก

(พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนพรรษา ๔ ธันวาคม ๒๕๔๐)

คนอื่นเขาต้องมีการเศรษฐกิจ ที่ต้องมีการแลกเปลี่ยน เรียกว่า เป็นเศรษฐกิจการค้า ไม่ใช่เศรษฐกิจความพอเพียงเลยรู้สึกว่ามีหรือแต่เมืองไทยเป็นประเทศที่มีบุญอยู่ว่า ผลิตให้พอเพียงได้

(พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนพรรษา ๔ ธันวาคม ๒๕๔๐)

เศรษฐกิจแบบค้าขาย ภาษาฝรั่งเศสเรียกว่า “Trade Economy” “ไม่ใช่ “แบบพอเพียง” ซึ่งฝรั่งเศสเรียก “Self Sufficient Economy” คือเศรษฐกิจแบบพอเพียงกับตัวเอง เราก็อยู่ได้ ไม่ต้องเดือดร้อน (พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ๔ ธันวาคม ๒๕๔๐)

ความสะดวกจะสามารถสร้างอะไรได้มาก นี่คือเศรษฐกิจพอเพียงสำคัญว่าต้องรู้จักขั้นตอน ถ้านี้ก็จะทำอะไรให้เร็วเกินไปไม่พอเพียงถ้าไม่เร็ว เข้าไปก็ไม่พอเพียง ต้องรู้จักก้าวหน้า โดยไม่ทำให้คนเดือดร้อน อันนี้เศรษฐกิจคงได้ศึกษามาแล้ว เราพูดมาแล้ว ๑๐ ปี ต้องปฏิบัติด้วย

ที่พลาดที่สุดเริ่มที่สระบุรี มงคลชัยพัฒนา เริ่มต้น ๑๕ ปี แล้วยกอายุ ๖๐ ไปสร้างแล้ว ก่อนมีมูลนิธิชัยพัฒนาด้วยซ้ำ ไม่ใช่เงินงบประมาณ ใช้เงินในศาลาคูสิดาลัย มีเพื่อนฝูงถามเอมไปหมไปซื้อที่ ๑,๐๐๐-๒,๐๐๐ บาท ไปจัดการที่ตรงนั้น ๑๕ ไร่ เศรษฐกิจพอเพียงเริ่มตรงนั้น จนกระทั่งไปทั่วประเทศ จนรัฐบาลสนใจ ไม่ใช่รัฐบาล เป็นพวกที่นักเศรษฐกิจเก่งๆ สนใจเดี๋ยวนี้ ไม่ต้องโฆษณาแล้วนักเศรษฐกิจที่มีความรู้ความเข้าใจ เมื่อเข้าใจแล้วก็สบายใจ มาถวายพระพรก็สบายใจ อันนี้ที่พูดทำอะไร เข้าใจเป็นพรที่ดีที่สุด ก็พอใจเรื่องอื่น ที่ไม่ใช่เรื่องข้าว เรื่องปกครองทั้งหลาย ด้านวิชาการมันก็พอเพียงเหมือนกันพูดถึงรัฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ก็มีรัฐศาสตร์พอเพียงเหมือนกัน ไม่งั้นจะทำให้ละเทะไปหมด ที่พูดนี้ตะลึงให้เข้าใจว่า ให้พอเพียงไม่ใช่เศรษฐกิจ เป็นความคิด ให้สามารถทำอะไรอยู่ได้ แม้แต่กองทัพทำอะไรพอเพียงเยอะเยอะ ช่วยหลายอย่าง ทำได้ อย่างทหารเรือ เรือ ต. ๕๑ เศรษฐกิจพอเพียง เดี่ยวนี้ ต.๕๑ พังแล้วรับราชการมาพอสมควร (พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ๔ ธันวาคม ๒๕๔๐)

พอมีพอกิน/พออยู่พอกิน/พอกินพอใช้/พอประมาณ

การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้น ต้องสร้างพื้นฐานคือ ความพอมีพอกินพอใช้ ของประชาชนส่วนใหญ่เป็นเบื้องต้นก่อน โดยใช้วิธีการและอุปกรณ์ที่ประหยัด แต่ถูกต้องตามหลักวิชา เมื่อได้พื้นฐานมั่นคงพร้อมพอสมควรและปฏิบัติได้แล้ว จึงค่อยสร้างค่อยเสริมความเจริญและฐานะเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้น โดยลำดับต่อไป

(พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ๒๐ ธันวาคม ๒๕๑๖)

ในการพัฒนาประเทศนั้นจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้น เริ่มด้วยการสร้างพื้นฐาน คือความพอมีพอกินพอใช้ของประชาชนก่อนด้วยวิธีการที่ประหยัดระมัดระวัง แต่ถูกต้องตามหลักวิชา เมื่อพื้นฐาน

ฐานะเพียงพอที่จะพึ่งตนเอง ย่อมสามารถสร้างความเจริญก้าวหน้าระดับสูงขึ้นไปได้ โดยแน่นอน ส่วนการถือหลักที่จะส่งเสริมความเจริญ ให้ค่อยเป็นไปตามลำดับด้วยความรอบคอบ ระมัดระวังและประหยัดนั้น ก็เพื่อป้องกันความผิดพลาดล้มเหลว

(พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ๑๕ กรกฎาคม ๒๕๑๗)

ทั้งนี้ คนอื่นจะว่าอย่างไรก็ช่างเขาจะว่าเมืองไทยล้าสมัย ว่าเมืองไทยเชย ว่าเมืองไทยไม่มี สิ่งทันสมัยใหม่ แต่เราอยู่พอมีพอกิน และขอให้ทุกคนมีความปรารถนาที่จะให้เมืองไทยอยู่พอมีพอกิน มีความสงบและทำงานตั้งอธิษฐาน ตั้งปณิธาน ในทางนี้ ที่จะให้เมืองไทยอยู่แบบพออยู่พอกิน ไม่ใช่ว่าจะรุ่งเรืองอย่างยอด แต่เรามีความพออยู่พอกิน มีความสงบเปรียบเทียบกับประเทศอื่น ๆ ถ้าเรารักษาความพออยู่พอกินนี้ได้ เราก็จะยอดยิ่งยวดได้ฉะนั้นถ้าทุกท่านซึ่งถือว่าเป็นผู้ที่มีความคิด และมีอิทธิพล มีพลังที่จะทำให้ผู้อื่นซึ่งมีความคิดเหมือนกัน ช่วยกันรักษาส่วนร่วมให้อยู่ดีกินดี พอสมควร ขอย้ำ พอควร พออยู่พอกิน มีความสงบสุข ไม่ให้คนอื่นมาแย่งคุณสมบัตินี้จากเรา ไปได้ ก็จะเป็นของขวัญวันเกิดที่ถาวรที่มีคุณค่าอยู่ตลอดเวลา

(พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนพรรษา ๔ ธันวาคม ๒๕๔๐)

การจะเป็นเสือนั้นไม่สำคัญ สำคัญอยู่ที่เรามีเศรษฐกิจแบบพอมีพอกิน แบบพอมีพอกิน นั้น หมายความว่า อุ่มชูตัวเองได้ ให้มีพอเพียงกับตัวเอง

(พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนพรรษา ๔ ธันวาคม ๒๕๔๐)

แปลว่า เศรษฐกิจพอเพียงนั่นเอง ถ้าแต่ละคนพอมีพอกินก็ ใช้ได้ ยิ่งถ้าประเทศพอมีพอกิน ก็ยิ่งดีมีความหมายกว้างออกไปอีกไม่ได้หมายถึงการมีพอสำหรับใช้เองเท่านั้น แต่มีความหมาย พอมีพอกิน มีความหมายว่า มีกินมีอยู่ ไม่ฟุ่มเฟือยไม่หรูหราก็ได้ แต่ว่าพอ แม้บางอย่างอาจจะดู ฟุ่มเฟือย แต่ถ้าให้มีความสุข ถ้าทำให้มีความสุข ถ้าทำได้ก็สมควรจะทำ สมควรที่จะปฏิบัติคือ คำว่า พอก็เพียงพอนี้ก็พอดังนั้นเอง คนเราถ้าพอในความต้องการก็มีความโลภน้อย เมื่อมีความโลภน้อยก็ เบียดเบียนคนอื่นน้อย ถ้าทุกประเทศมีความคิด อันนี้ไม่ใช่เศรษฐกิจ มีความคิดว่า ทำอะไรต้อง พอเพียง หมายความว่าพอประมาณ ไม่สุดโต่ง ไม่โลภอย่างมาก คนเราก็อยู่เป็นสุข พอเพียงนี้อาจจะ

(พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ๔ ธันวาคม ๒๕๕๐)

เศรษฐกิจพอเพียงเขาตีความว่าเป็นเศรษฐกิจชุมชน คือหมายความว่า ให้พอเพียงในหมู่บ้าน หรือในท้องที่ที่สามารถที่จะพอมีพอกินมันเริ่มด้วย “พอมี พอกิน” พอมีพอกินได้พูดหลายปี ๑๐ กว่าปีมาแล้วให้พอมีพอกิน แต่ทำให้เป็นพอมีพอกินมันเริ่มต้นของเศรษฐกิจ เมื่อปีที่แล้วบอกว่าถ้าพอมีพอกิน self-sufficiency คือ พอมีพอกิน ของตัวเองนั่นมันเป็นเศรษฐกิจสมัยหิน มันไม่ใช่ว่าเศรษฐกิจพอเพียงเป็นสมัยหิน สมัยหินเป็นเศรษฐกิจพอเพียงเหมือนกัน แต่ว่าค่อย ๆ พัฒนาขึ้นมา ก็ต้องมีการแลกเปลี่ยนกัน มีการช่วยระหว่างหมู่บ้านหรือระหว่างอำเภอ จังหวัด ประเทศ ก็ต้องมีการแลกเปลี่ยน มีการไม่พอเพียงกัน ถึงบอกว่าถ้ามีเศรษฐกิจ เพียงเศษ ๑ ส่วน ๔ ก็จะพอแล้ว จะใช้ได้ เพราะถ้ามีเศรษฐกิจพอเพียงเศษ ๑ ส่วน ๔ ถ้าสมมุติว่าปีนี้ไฟดับ ถ้าไม่มีเศรษฐกิจพอเพียงไฟดับ ไฟฟ้าหลวง หรือไฟฟ้าฝ่ายผลิตก็ดับหมด จะทำอย่างไร ที่ต้องใช้ไฟฟ้าก็ต้องแย่งไป

(พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ๒๓ ธันวาคม ๒๕๕๒)

พึ่งตนเอง

Self+sufficiency นั้นหมายความว่าผลิตอะไรมีพอที่จะใช้ไม่ต้องไปขอซื้อคนอื่นอยู่ได้ด้วยตนเอง (พึ่งตนเอง)

บางคนแปลจากภาษาฝรั่งเศสว่าให้ยืนบนขาตัวเองคำว่ายืนบนขาตนเองนี้มีคนบางคนพูดว่าชอบกล ใครจะมายืนบนขาคนอื่นมายืนบนขาเราเราก็โกรธแต่ตัวเองยืนบนขาตัวเองก็ต้องเสียหลักหกล้ม หรือล้มลงอันนี้ก็จะจะเป็นความคิดที่อาจจะเฟื่องไปหน่อย แต่ว่าเป็นตามที่เข้าเรียกว่ายืนบนขาของตัวเอง (ซึ่งแปลว่าพึ่งตนเอง) หมายความว่าสองขาของเรานี้ยืนบนพื้นให้อยู่ได้ไม่หกล้มไม่ต้องไปขอยืนขาคนอื่นมาใช้สำหรับยืน

ภาษา/ประเพณี

ภาษาเป็นสมบัติของชาติที่ควรรักษาและส่งเสริม ภาษานั้นเป็นอุปกรณ์สำคัญอีกอย่างหนึ่ง ก็คือ ประเพณี ประเพณีนั้นหมายถึงว่าแบบแผนหรือขนบธรรมเนียมที่ปฏิบัติต่อกันมาการสิ่งใดที่ริเริ่มแล้วได้รับความนิยมถือปฏิบัติตามกันต่อไปจัดว่าเป็นประเพณีคนเราจะดำเนินชีวิตก็ต้องมีแบบแผนเป็นหลักเราจึงต้องมีประเพณีเป็นแนวปฏิบัติ

(พระบรมราชาธิราชวาทินพีธีพระราชทานปริญญาบัตรของ มหาวิทยาลัย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๒๑ เมษายน ๒๕๐๓)

เมตตา

ถ้ามีความคิดอย่างนี้ว่าคนอื่นเขาก็สร้างเหมือนกันคนอื่นเขาก็ทำเหมือนกันแล้วก็เมตตาซึ่งกันและกันรู้จักรักกันรู้จักว่าตรงไหนเป็นความดีและนี่ว่าประเทศไทยของเราเต็มไปด้วยความดี และนี่ว่าประเทศไทยของเราก็มีความมั่นคงและพวกเราในที่สุดก็มีความสุข ความสบาย มีเกียรติ สามารถมีชีวิตที่รุ่งเรือง

(พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนพรรษา ๕ ธันวาคม ๒๕๑๕)

ยั้งคิด / อดทน

ขอให้ทุกคนจงดำรงชีวิตและประกอบอาชีพ โดยอาศัยความรู้ที่รับมาประกอบด้วยความยั้งคิดซึ้งใจและศีลธรรมอันดีงามเพื่อความเจริญก้าวหน้าของตนและประเทศชาติ

(พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ๑๘ กันยายน ๒๕๐๔)

ความอดทนอดกลั้นคือขันติ ซึ่งทุกคนรู้จักดีและมีอยู่ในตัวแล้ว ขันตินั้นเมื่อนำมาใช้ในเรื่องการปฏิบัติงานมองดูเผินๆมักพาให้เห็นว่าเป็นเครื่องถ่วงความก้าวหน้า เพราะทำให้เกิดการหยุดชะงักเป็นเหตุให้ทำงานไม่สำเร็จ หรือสำเร็จช้าลง แต่ถ้าพิจารณาถี่กลงไปให้ถูกให้ถ้วนแล้วจะเป็นดังนั้นเลย ความรู้จักอดทนและอดกลั้นไม่ยอมดั่งยอมใจให้วู่วามไปตามเหตุการณ์ ตามอคติและอารมณ์ที่ชอบใจหรือไม่ชอบใจนั้น ทำให้เกิดมีการยั้งคิดและธรรมดาคณเรา เมื่อยั้งคิดได้แล้ว ย่อมมีโอกาสที่จะพิจารณาเรื่องที่ทำคำที่พูด ทบทวนดูใหม่ได้อีกคำรบหนึ่ง การพิจารณาทบทวนเรื่องใดๆ ให้ ย่อมจะช่วยให้มองเห็นละเอียดชัดเจนขึ้น ทำให้เกิดความเข้าใจอันกระจ่างสว่างไสว

(พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ๑๔ กันยายน ๒๕๑๖)

รอบคอบ

อย่าทะนงตัวว่าวิเศษกว่าผู้อื่น อย่าอวดเก่งเกินไป จะทำการสิ่งใด จงไตร่ตรองให้รอบคอบ

(พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๕ กรกฎาคม ๒๕๐๕)

การให้การศึกษาที่สมบูรณ์มีใช้ของง่าย เพราะเป็นงานที่ละเอียดซับซ้อนและกว้างขวางมาก จะต้องใช้ความรู้ ความสังเกตจดจำ และความฉลาดรอบคอบอย่างมาก ทั้งต้องมีความเสียสละอดทน มีความเพียรอย่างแรงกล้าด้วยจึงจะทำให้สำเร็จได้

(พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของ วิทยาลัยวิชาการศึกษา ๒๗ พฤศจิกายน ๒๕๑๕)

แต่คนที่มีการศึกษา ที่เรียกว่าเป็นผู้มีปัญหา ควรจะสามารถวินิจฉัยได้ว่าแก้ไขอะไรอย่างไร ข้อสำคัญควรจะรอบคอบและระมัดระวังที่จะพิจารณาเรื่องต่างๆ ให้กระจ่างทุกแง่ทุกมุม แล้วจัดการให้ถูกต้องถูกขั้นตอน ถูกเหตุผล ข้อที่พึงระมัดระวังคือ การแก้ปัญหาโดยรีบเร่งด่วน

(พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ๒๘ สิงหาคม ๒๕๑๕)

ฉะนั้นการที่จะทำโครงการอะไร จะต้องทำด้วยความรอบคอบ และอย่าตาโตเกินไป คือบางคนเห็นว่ามีโอกาสที่จะทำโครงการอย่างโน้นอย่างนี้ และไม่ได้นึกถึงว่าปัจจัยต่างๆ ไม่ครบ ปัจจัยหนึ่งคือขนาดของโรงงาน หรือเครื่องจักรที่สามารถที่จะให้ค่าตอบแทนวัตถุดิบแก่เกษตรกร เกษตรกรก็จะไม่ผลิต ยิ่งถ้าวัตถุดิบสำหรับใช้ในโรงงานนั้น เป็นวัตถุดิบที่ต้องนำมาจากระยะไกล หรือก็จะยิ่งยาก เพราะว่าวัตถุดิบที่นำเข้านั้นราคายังแพง

(พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ๔ ธันวาคม ๒๕๔๐)

ระมัดระวัง

ความเคร่งครัด หมายถึง ความระมัดระวังมั่นคง ที่จะปฏิบัติการให้เที่ยงตรงครบถ้วนตามแบบแผน และหลักเกณฑ์นั้น ย่อมต้องมีเหตุผลเป็นพื้นฐาน และเหตุผลที่จะทำให้พื้นฐานมั่นคงไม่สั่นสะเทือนได้ ก็ต้องเป็นเหตุผลความจริงแท้ ที่ได้พิสูจน์เห็นจริงแล้วละเอียดรอบคอบ ปราศจากความลำเอียงและความหลงผิดตามอารมณ์

(พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๕ กรกฎาคม ๒๕๐๕)

ที่เกิดมีวิกฤตการณ์ขึ้นมา ก็เพราะว่าขยายการผลิตมากเกินไป และไม่มีใครซื้อ เพราะไม่มีใครมีเงินพอที่จะซื้อต้องถอยหลังเข้าคลองจะต้องอยู่อย่างระมัดระวัง และต้องกลับไปทำกิจการที่อาจจะไม่ค่อยซบซ้อนัก คือใช้เครื่องมืออะไรที่ไม่หรูหรา แต่ก็อย่างไรก็ตามมีความจำเป็นที่จะต้องถอยหลังเพื่อที่จะก้าวหน้าต่อไป ถ้าไม่ทำอย่างที่ว่าก็จะแก้ไขวิกฤตการณ์นี้ยาก

(พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ๔ ธันวาคม ๒๕๔๐)

ร่วมมือ/ปรองดอง

ในการนั้น จำเป็นที่สุดที่จะต้องใช้วิชาการทำงานร่วมมือกันให้ประสานสอดคล้องทุกฝ่าย นิสิตนักศึกษาทุกคณะควรจะารู้จักรวมกันและร่วมงานกัน ตั้งแต่ศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัย ไม่สมควรอย่างยิ่งที่จะแบ่งแยกกัน ไม่ว่า ด้วยเหตุผลใด ๆ ทั้งสิ้น และเมื่อสำเร็จจากมหาวิทยาลัยไปแล้วก็ต้องร่วมมือร่วมงานกัน ทั้งต้องประสานงานกับผู้อื่นให้กว้างขวางยิ่งขึ้นต่อไป งานทุกด้านจึงดำเนินลุล่วงไปได้โดยราบรื่น

(พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร ของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ๒๐ กรกฎาคม ๒๕๑๕)

ขอให้ถือว่าการทำงานที่จะทำนั้นต้องการเวลา เป็นงานที่มีผู้ดำเนินการมาก่อนแล้ว ท่านเป็นผู้ที่จะเข้าไปเสริมกำลัง จึงต้องมีความอดทนที่จะเข้าไปร่วมมือกับผู้อื่น ต้องปรองดองกับเขาได้ แม้เห็นว่ามีจุดหนึ่งจุดใดต้องแก้ไขปรับปรุง ก็ต้องพยายามแก้ไขไปตามที่ถูกที่ควรอย่าได้ด่วนหักท้าว มิฉะนั้นจะเกิดความริ้วราน จะเกิดความท้อแท้เป็นอุปสรรคให้งานหยุดชะงักลงกลางคัน

(พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร ของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ๒๐ กรกฎาคม ๒๕๑๕)

วิกฤติ/วิกฤตการณ์/สถานการณ์

มีกลองแบบกลองยาว และมีกลองแบบกลองเล็ก ๆ ใช้ไม้ในเมืองไทยและหนังที่ขึงบนกลองนั้นก็เป็นสิ่งที่ผลิตในเมืองไทยเหมือนกัน ฉะนั้นสามารถที่จะทำให้มีการส่งออกสิ่งของที่ทำได้ด้วยวัตถุดิบในเมืองไทยและทำด้วยแรงงานของคนไทย อันนี้เป็นการแก้ไขสถานการณ์วิกฤตอย่างดี เป็นของเอกชนเขาทำเอง แต่เขาก็ต้องเห็นดีเห็นงามว่าเขาเหนื่อยมาก และจะเป็นโรคประสาท เพราะกลัวว่าจะทำไม่ทันส่ง เมื่อส่งไปแล้ว เขาก็มาพบ และมอบผลผลิตของเขาและบอก

คือเหมาะสม แต่ความเป็นอยู่ต้องไม่ฟุ้งเฟ้อ ต้องอยู่อย่างประหยัด และต้องไปในทางที่ถูกต้องวันนี้
 พูดถึงวิถีแก้ไขสถานการณ์ปัจจุบันวิกฤตการณ์ปัจจุบันทางหนึ่งวิธีหนึ่ง สมัยนี้เป็นสมัยที่พูดกันได้
 ว่า โลกาวัดณ์ก็จะต้องทำตามประเทศอื่นด้วย เพราะว่าถ้าไม่ทำตามประเทศอื่นตามสัญญาที่ให้ไว้
 เข้าอาจจะไม่พอใจ ก็เพราะว่าเขาเองมี วิกฤตการณ์เหมือนกันที่ประเทศใกล้เคียงเมืองไทยในภูมิภาค
 ไทยมีวิกฤตการณ์ด้วยก็ทำให้เราฟื้นจากวิกฤตการณ์นี้ยากขึ้น และไม่ใช้เฉพาะประเทศที่อยู่ใน
 ภูมิภาคนี้ แม้แต่ประเทศที่ยังเจริญรุ่งเรืองดีก็รู้สึกว่าจะกำลังเดือดร้อนเหมือนกัน ฉะนั้นเราต้องเรา
 ต้องพยายามอุ้มชูประชาชน ให้ได้มีงานทำ มีรายได้ ก็จะสามารผ่าน

วิกฤตการณ์ แต่ถ้าทำแบบที่เคยมี นโยบายมา คือ ผลิตสิ่งของทางอุตสาหกรรมมากเกินไป ก็จะไม่
 สำเร็จ โดยที่ในเมืองไทยตลาดมีน้อยลง เพราะคนมีเงินน้อยลง

ถ้าเศรษฐกิจล่มล่มล่มมีแต่ดีขึ้นได้ จึงต้องรักษาความเป็นอยู่ที่ดี สถานการณ์ที่ดีต่อไป
 โดยรักษาอัตราการแลกเปลี่ยนที่ล่มล่มล่ม ไม่มีปัญหาว่า ประเทศชาติจะอดพ้นจากวิกฤตการณ์
 ทั้งนี้ความวิกฤตการณ์นี้มาจากความฟุ้งเฟ้อ หรือ ความโลภ ไม่อยากจะพูดว่าความทุจริต เพราะไม่
 จำเป็นที่จะต้องมีความทุจริตก็แย่ได้เหมือนกัน ยังมีทุจริตก็ยิ่งแย่เพราะว่าถ้ามีความทุจริต ไม่มีใคร
 ทำงานหารรายได้ ไม่มีใครเชื่อใคร แล้วผู้ที่จะพยายามทำงาน ก็ไม่สามารถทำงานเพราะกลัวทุจริต
 ข้อสำคัญอยู่ที่ว่า ถ้าไม่มีความล่มล่มล่ม ผู้ที่เป็นนักธุรกิจ หรืออุตสาหกรรมที่สุจริต ก็ไม่สามารถจะ
 งบประมาณของตนเองจึงต้องค้ากำไรเกินควร เพื่อไม่ให้ขาดทุน แต่มีหลายคนที่ยามทำงาน
 ด้วยความไม่ฟุ้งเฟ้อ

(พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ๔ ธันวาคม ๒๕๔๐)

วิชาการ/ปฏิบัติ

ผู้มีความสามารถ คือทำหน้าที่ใดก็ได้ที่ทำงานนั้นสำเร็จดังความมุ่งหมาย ท่านจะต้องเป็นผู้มีน้ำใจหนักแน่นใช้ความพิจารณาด้วยเหตุผลท่านจะต้องเป็นตัวของท่านเองใช้วิชาการที่ได้ร่ำเรียนมาเลือกปฏิบัติแต่ที่เป็นคุณเป็นประโยชน์แก่ตนเองและส่วนรวมคือประเทศชาติเสมอไป

(พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๔ กรกฎาคม ๒๕๐๐)

งานพัฒนาบ้านเมืองนั้น ต้องอาศัยบุคคล 2 ประเภท คือ นักวิชาการกับผู้ปฏิบัติ นักวิชาการเป็นผู้วางโครงการ เป็นผู้นำ เป็นผู้ชี้ทาง เป็นที่ปรึกษาของผู้ปฏิบัติ ส่วนผู้ปฏิบัติเป็นผู้ลงมือลงแรงกระทำงาน งานจะได้ผลหรือไม่เพียงใดขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ ระหว่างบุคคล 2 ฝ่ายนี้ ถ้าความเข้าใจและร่วมงานกัน ก็ไม่มีอุปสรรคได้ผลงานเต็มเม็ดเต็มหน่วย

(พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร ของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ๑๖ กรกฎาคม ๒๕๑๓)

การศึกษาชั้นอุดมมีความมุ่งหมายสำคัญ ที่จะฝึกฝนส่งเสริมบุคคลให้มีความสามารถสูง ทั้งทางวิชาการทั้งทางความคิด และว่าความคิดนั้นเป็นตัวนำวิชาการ ทำให้ได้วิชาการได้สมบูรณ์ แต่ละคนจำเป็นต้องใช้ความคิดอย่างกว้างขวางและเป็นอิสระ จึงจะสามารถนำวิชาการไปใช้ปรับปรุงส่งเสริมงานด้านต่างๆ ให้เจริญและก้าวหน้าได้จริง

(พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรและอนุปริญญาบัตรของ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๑๒ กรกฎาคม ๒๕๑๗)

ถ้าได้ปฏิบัติดีปฏิบัติถูกต้องและครบถ้วนทั้งทางวิชาการและทางจิตใจแล้ว แม้ปริญญาบัตรจะสูญหายวอดวายไป หรือเสื่อมจะขาดอยู่กระจุยไป ผู้ทรงคุณวุฒิก็ยังมีคุณวุฒิ มีความดีอยู่ครบถึงแม้ชีวิตร่างกายจะแตกสลายไป ความดีทั้งหลายก็จะยังคงอยู่กำจุน โลกตลอดกาล

(พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรและอนุปริญญาบัตรของ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๑๒ กรกฎาคม ๒๕๑๘)

ผู้ที่ทราบตระหนักว่าตนศึกษาเพื่ออะไร แล้วนำความรู้ ความคิด และความชำนาญไปปฏิบัติให้ถูกจุดประสงค์ที่แท้จริง โดยเต็มความสามารถด้วยความริสุขทิวใจเพื่อการสร้างสรรค์เท่านั้นจึงจะหวังได้ว่าจะสามารถสร้างเท่านั้นจึงจะหวังได้ว่าจะสามารถสร้างความเจริญผาสุกและ

(พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรและอนุปริญญาบัตรของ มหาวิทยาลัยมหิดล ๒๕ กันยายน ๒๕๑๘)

สำคัญที่สุดถ้าปฏิบัติด้วยความบริสุทธิ์ใจ ด้วยเหตุผล และความหมั่นเพียรแท้ๆ แล้วจะสามารถนำวิชาการมาใช้ให้เป็นประโยชน์ได้โดยไม่มีสิ่งใดมาเป็นอุปสรรคขัดขวางและจะทำให้ประเทศชาติเจริญมั่นคงได้ดังประสงค์

(พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร ของมหาวิทยาลัยขอนแก่น ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๕)

การจะนำเอาหลักวิชาไปใช้ให้ได้ผลในการปฏิบัติงานใดๆ จำเป็นจะต้องศึกษางานนั้นให้ทั่วถึงด้วยเหตุด้วยผลด้วยความสุขุมรอบคอบด้วยความคิดเห็นที่กว้างขวางและเป็นธรรมจึงเห็นทางที่จะนำหลักวิชามาใช้ปฏิบัติงานให้สัมฤทธิ์ผลตามประสงค์ได้

(พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ๒๓ มิถุนายน ๒๕๑๕)

สมควรอย่างยิ่งที่แต่ละคนจะต้องมุ่งถึงความสำเร็จข้างหน้าและต้องมีปณิธานที่เที่ยงตรง ในอันที่จะนำเอาวิชาการที่ได้อุตสาหะศึกษาฝึกฝนมาได้ด้วยความยากลำบาก ไปปฏิบัติบำเพ็ญให้บังเกิดผลอย่างแท้จริงซึ่งทุกคนย่อมปฏิบัติได้ไม่ยากหากมีความตั้งใจอันมั่นคงมีความมุ่งมั่น มุ่งเจริญ มีสติรอบคอบ และมีใจอันบริสุทธิ์ปราศจากอคติและความลุ่มหลงทั้งปวง

(พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรและอนุปริญญาบัตรของ มหาวิทยาลัยมหิดล ๒๔ กันยายน ๒๕๑๕)

ผู้ที่จบการศึกษาจากสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า เป็นผู้มีความรู้ความชัดเจนทั้งในวิชาการและการปฏิบัติ นอกจากนั้นยังเชื่อได้ว่าแต่ละคนมีความสามารถที่จะปฏิบัติให้เหมาะสมกับสถานะอุตสาหกรรมของประเทศและให้ทันกับความเปลี่ยนแปลงของสังคมได้ตลอดเวลาด้วย เพราะต่างได้รับการฝึกอบรมตามหลักสูตรที่ปรับปรุงอยู่ตลอดเวลาเพราะต่างได้รับการฝึกอบรมตามหลักสูตรที่ปรับปรุงอยู่เสมอเพื่อให้ได้ผลตามจุดมุ่งหมายดังกล่าวในที่ทุกคนจะออกปฏิบัติได้สมบูรณ์ และเป็นประโยชน์แก่ชาติบ้านเมืองโดยส่วนรวมนั้น มีสิ่งสำคัญที่ควรจะต้องศึกษาให้ทราบแจ้งชัดตั้งแต่ต้นว่าบ้านเมืองของเรามีโครงสร้างอันก่อตั้งขึ้นด้วยส่วนประกอบที่สำคัญมากมายหลายส่วน เป็นต้น เช่น อุตสาหกรรม เกษตรกรรม วนกรรม ชลประทานรวมตลอดถึง

(พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร ของสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าลาดกระบัง ๒๔ มีนาคม ๒๕๒๐)

ต้องหาวิธีที่จะทำการเรียนการสอนให้ได้ประโยชน์และสามารถที่จะเข้าใจ ความจริงไม่ใช่ว่าจะเข้าใจภาษา เข้าใจวิชาการ และไม่ใช้วิชาการเท่านั้นเอง แต่ต้องเข้าใจวิธีการปฏิบัติคือหมายถึงจริยธรรมต่างๆต้องเรียนต้องรู้ให้มีความรู้กว้างขวางอันนี้ที่เป็นข้อสำคัญในการพัฒนาการศึกษา ประเทศชาติจะก้าวหน้าไม่ได้เพราะถ้าไม่พัฒนาการศึกษาความเข้าใจของบุคคลจะไม่มี

(พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ๒๗ ธันวาคม ๒๕๔๒)

เรื่องปกครองทั้งหลาย ด้านวิชาการมันก็มีเพียงพอเหมือนกันพูดถึงรัฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ มีรัฐศาสตร์พอเพียงเหมือนกันไม่มันจะทำให้ละเทะไปหมดที่พูดนี้ตะล่อมให้เข้าใจว่าให้พอเพียงไม่ใช่เศรษฐกิจเป็นความคิดให้สามารถทำอะไรอยู่ได้

(พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ๔ ธันวาคม ๒๕๔๖)

เศรษฐกิจพอเพียง / Sufficiency Economy

ให้ปฏิบัติเพียงครั้งเดียว คือไม่ต้องทั้งหมดหรือแม้แต่เศษหนึ่งส่วนสี่ก็พอหมายความว่าถ้าทำได้เศษหนึ่งส่วนสี่ของประเทศก็จะพอ นั้นไม่ได้แปลว่าเศษหนึ่งส่วนสี่ของพื้นที่แต่เศษหนึ่งส่วนสี่ของการกระทำ

(พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ๔ ธันวาคม ๒๕๔๑)

ที่บอกว่าพูดเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงเมื่อแปลแล้วเป็นภาษาอังกฤษก็ไม่เข้าใจความหมายเศรษฐกิจพอเพียง ก็เลยบอกแล้วว่าถ้าไม่เข้าใจจะอธิบายใหม่เมื่อปีที่แล้ววันที่ ๔ ธันวาคม ๕๔๔๑ ก็อธิบาย ก็รู้สึกว่าได้อธิบายอย่างแจ่มแจ้ง ชัดขาว ก็ใครต่อใครก็พยักหน้าว่าเออดี ทำไปถามก็ถามกันว่าจะทำอย่างไรกับเศรษฐกิจพอเพียงของพระเจ้าอยู่หัวมีการสัมมนากันมีรายการวิทยุผู้เชี่ยวชาญหลายคนถามกันไปถามมาว่า เศรษฐกิจพอเพียงของพระเจ้าอยู่หัวนี้เป็นอย่างไรเข้าบอกว่าจะทำให้ประเทศชาติรอดพ้นจากวิกฤตการณ์ได้บางคนก็คัดค้านบอกว่าไม่ดีไม่ใช่ว่าผู้ที่กล่าวถึงเศรษฐกิจพอเพียงเป็นคล้ายๆเป็นทฤษฎีใหม่จะน้อยใจ ไม่น้อยใจจิตใจที่ท่านผู้ที่เป็นนักเศรษฐกิจที่มีชื่อเสียง

ถ้านับคูปีนี้ น่าจะมีความเสียหายหมื่นล้านไม่ต้องเสีย และที่ไม่ต้องเสียนี้ก็ทำให้มีผลผลิต โดยเฉพาะอย่างเกษตรกรเขาก็มีผลผลิตได้แม้จะปีนี้ซึ่งเขื่อนยังไม่ได้ทำงานในด้านชลประทานก็ทำให้ป้องกันน้ำท่วมทำให้เกษตรกรเพาะปลูกได้ก็เป็นเงินหลายพันล้านเหมือนกันจะนั้นในปีเดียวเขื่อนป่าสักก็คุ้มแล้วคุ้มค่าที่ได้๒หมื่นล้านนั้นก็หมายความว่ากิจการเหล่านี้ไม่ได้อยู่ในเศรษฐกิจพอเพียงแบบพื้นฐานแต่ว่าเป็นเศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวหน้าก็เพียงเพราะว่าถ้าทำแล้วคนอาจจะเกี่ยวข้องกับกิจการนี้มากมาแต่ทำให้ส่วนรวมได้รับประโยชน์และทำให้เจริญแต่ถ้ากิจการที่ไม่มียุทธศาสตร์ที่แน่นอน ที่สอดคล้องกัน มั่วแต่ทะเลาะกัน ไม่สำเร็จ ก็ถือว่าไม่ได้ประโยชน์จากกิจการที่คิดป่านนี้เราจะจนลงไปเงินสองหมื่นล้านที่ไปลงในการสร้างนั้น เงินสองหมื่นล้านก็หมดไป หมดไปโดยที่ไม่มีประโยชน์ หมดไปโดยที่ทำลายเพราะว่าเครือข่ายเกษตรกรเครือข่ายชาวกองเครือข่ายนั้นต้องมีเหมือนกัน โครงการต่างๆหรือเศรษฐกิจที่ใหญ่ต้องมีการสอดคล้องกันดีที่ไม่ใช่เพียงแต่เหมือนทฤษฎีใหม่ ๑๕ ไร่ ๑๕ ไร่แล้วก็สามารถปลูกข้าวพอกิน อันนี้มันใหญ่กว่าแต่อันนี้

เศรษฐกิจพอเพียงอีกอย่างหนึ่ง ไม่ค่อยอยากพูด เช่นการแลกเปลี่ยนเงิน ค่าแลกเปลี่ยน นี้ได้พูดมา ๒ ปีบอกว่าขอให้เงินค่าของเงินจะสูงจะต่ำเท่าไรก็ไม่ค่อยขัดข้อง แต่ว่าถ้าไม่สมดุลมันไม่ดี (พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ๒๓ ธันวาคม ๒๕๔๒)

แต่ว่าเมื่อตะกี๋ เมื่อเข้ามานี้ มีคนพูดแทน ก็หวังว่าเป็นการพูดแทนของประชาชนจริงๆ เพราะเค้าบอกว่าเค้า พูดในนามประชาชนคนไทยว่าจะทำเศรษฐกิจพอเพียงของพระเจ้าอยู่หัวอันนี้ ไม่ทราบที่เค้า รู้เรื่องคืออะไร ถึงว่า เศรษฐกิจพอเพียงของพระเจ้าอยู่หัวคืออะไร แต่ก็ควรจะรู้ หรืออย่างน้อยที่สุด ท่านผู้ใหญ่ที่นั่งอยู่ข้างในนี้ ก็น่าจะรู้ น่าจะเข้าใจ เพราะจำนวนมากส่วนใหญ่ ได้ฟังพูดถึงเศรษฐกิจพอเพียง และทฤษฎีใหม่มาหลายต่อหลายครั้ง แล้วไม่ได้คัดค้านว่าใช้ไม่ได้ ทำไม่ได้ มีบางคนเค้าบอกว่า เศรษฐกิจพอเพียง นี้ไม่ถูกทำไม่ได้ไม่ได้ ได้ยินคนเค้าพูด แต่ว่าส่วนใหญ่บอกเศรษฐกิจพอเพียงว่า ดี เข้าใจแคไหนก็ไม่ทราบ แต่ยังไงก็ตาม เศรษฐกิจพอเพียงนี้ ขอย้ำว่า เป็นการทั้งเศรษฐกิจ หรือ ความประพฤติ ที่ทำอะไรเพื่อให้เกิดผล โดยมีเหตุและผล คือเกิดผลมันมาจากเหตุ ถ้าทำเหตุที่ดี ถ้าคิดให้ดีให้ผลที่ออกมา คือสิ่งที่ติดตามเหตุ การกระทำที่ดี ดีแปลว่ามีประสิทธิผล ดีแปลว่ามีประโยชน์ ดีแปลว่าทำให้มีความสุข

(พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ๔ ธันวาคม ๒๕๔๓)

ทั้งหมดนี้พูดอย่างนี้ก็คือเศรษฐกิจพอเพียงนั่นเอง เศรษฐกิจพอเพียง ที่ได้ย้าแล้วย้าอีกแปลเป็นภาษาอังกฤษว่า Sufficiency Economy ใครต่อใคร ต่อว่าไม่มี Sufficiency Economy แต่ว่าเป็นคำใหม่ของเราก็ได้หมายความว่า ประหยัด แต่ไม่ใช่ประหยัด ทำอะไร ด้วยความลุ่มอลวยกัน ทำอะไรด้วยเหตุและผล จะเป็นเศรษฐกิจพอเพียง แล้วทุกคนจะมีความสุข แต่พอเพียงเศรษฐกิจพอเพียงนี้ เป็นสิ่งที่ ปฏิบัติยากที่สุดเพราะว่าคนหนึ่งนั่งอยู่ที่นี้ อีกคนอยากจะนั่งเก้าอี้เดียวกัน นั่งได้ไหม ใ้นี้ก็พูดมามากหลายปีแล้ว ก็ แต่ละคนก็สั่นหัวว่านั่งไม่ได้เพราะว่าเคียดร้อน เบียดเบียด

(พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ๔ ธันวาคม ๒๕๔๓)

เมืองไทยเนี่ยทรัพยากรดี ๆ ไม่ทำไม่ใช้ เดี่ยวต้องไปกู้เงินอะไรที่ไหนมา มาพัฒนาประเทศจริงสุ่นข้งก็ต้องซื้อมา ต้องมี แต่เรามีของทรัพยากรที่ดี เราต้องใช้ ไม่ใช่สุ่นข้งเท่านั้น อื่นๆ ของอื่นหลายอย่าง แล้วก็ที่นายกพูดถึงทฤษฎีใหม่ พูดถึงเศรษฐกิจพอเพียง ใ้เนี่ยเรามาได้ซื้อจากต่างประเทศ แต่เป็นของพื้นเมือง แล้วก็ไม่ได้ อาจจะอ้างว่าเป็นความคิดของพระเจ้าอยู่หัวไม่ใช้ทำ

(พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ๔ ธันวาคม ๒๕๔๕)

วิธีปลูกข้าวไม่เหมือนของเรา เราเพิ่งพบวิธีปลูกข้าวในพรุ ทำให้เราชาวสมิทธิกันแล้วขายได้ อันนี้หมายความว่า ต้องสอนให้เด็กๆ มีจินตนาการ ตอนนี้อย่างเขาเขาก็มีเทคโนโลยีสูง เราก็ชื่นชมรัฐบาลมาเลเซียเขาเก่ง มีความสามารถ ฉลาด แต่ตอนนั้นเขาปลูกข้าวไม่เป็น ต้องเอาคนไทยไปสอน แต่ที่เราสอนได้ จากคนที่มีความรู้แล้วเรียนเกี่ยวกับการเกษตร แล้วมาพลิกแพลงให้สามารถทำให้ดินมีผลผลิตได้อันนี้เป็นสิ่งสำคัญเกี่ยวกับเศรษฐกิจ ความเป็นอยู่ สามารถเลี้ยงตัวได้ถึงมาเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง ที่ก้าวหน้าไม่ใช่เพียงแต่ปลูกพอกินอย่างนั้น มันต้องมีพอที่จะตั้งโรงเรียน แม้แต่ศิลปะเกิดขึ้นประเทศชาติถือว่าประเทศไทยเจริญในทุกทางไม่หิวไม่กินคือไม่จนมีกินมีอาหารใจ หรืออะไรอื่นๆให้มากๆ

(พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ๔ ธันวาคม ๒๕๔๖)

ความสะดวกจะสามารถสร้างอะไรได้มาก นี่คือเศรษฐกิจพอเพียงสำคัญว่าต้องรู้จักขั้นตอน ถ้านี้จะทำอะไรให้เร็วเกินไปไม่พอเพียงถ้าไม่เร็ว ช้าไปก็ไม่พอเพียง ต้องให้รู้จักก้าวหน้า โดยไม่ทำให้คนเดือดร้อนอันนี้เศรษฐกิจพอเพียงคงได้ศึกษามาแล้ว เราพูดมาแล้ว ๑๐ ปีต้องปฏิบัติด้วย

(พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ๔ ธันวาคม ๒๕๔๖)

เมืองไทยรอดเพราะ โครงสร้างของประเทศ หรือนิสัยของประชากรชาวไทยประชากรนี้หมายถึงประชาชนที่อยู่ในกรุง ประชาชนที่อยู่บนเขา ยังดีคนยังมีจิตใจที่กล้าคิด กล้าทำ ถ้าทำตามคุณสมบัติของคน คือ คุณธรรมของคนหรือความดีของคน เมืองไทยสบาย ไม่ต้องให้ต่างประเทศมาขูด เขาก็ขูดให้เรา เขาก็แบ่งให้เราด้วย เราก็แบ่งให้เขา นี่ก็เลยกลายเป็นเศรษฐกิจพอเพียงแบบ เศษ ๑ ส่วน ๔ หรือมากกว่าเศษ ๑ ส่วน ๔ ด้วยความพอเพียงที่แปลว่า พอประมาณ และมีเหตุผลอันนี้ก็กลับมาถึงเศรษฐกิจพอเพียงก็เลยนึกว่าเป็นสิ่งที่น่านำไปคิด

(พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ๔ ธันวาคม ๒๕๔๑)

เศรษฐกิจพอเพียงเขาคือความว่าเป็นเศรษฐกิจชุมชนคือหมายความว่า ให้พอเพียงในหมู่บ้าน หรือในท้องที่ที่สามารถที่จะพอมีพอกินมันเริ่มด้วย “พอมีพอกิน” พอมีพอกินได้พูดมาหลาย ๑๐ กว่าปี มาแล้วให้พอมีพอกินแต่ทำให้เป็นพอมีพอกินมันเป็นเริ่มต้นต่อเศรษฐกิจเมื่อปีที่แล้วบอกว่า ถ้าพอมีพอกิน Self-sufficiency คือ พอมีพอกินของตัวเองนั่นมันเป็นเศรษฐกิจสมัยหิน มันไม่ใช่ว่า เศรษฐกิจพอเพียงเหมือนกัน แต่ว่าค่อยๆ พัฒนาขึ้นมา ก็ต้องมีการแลกเปลี่ยนกัน มีการช่วยระหว่าง หมู่บ้าน หรือระหว่างอำเภอ จังหวัด ประเทศ ก็ต้องมีการแลกเปลี่ยน มีการไม่พอเพียงกัน ถึงบอกว่า มีเศรษฐกิจ เพียงเศษ ๑ ส่วน ๔ ก็จะพอแล้ว จะใช้ได้ เพราะถ้ามีเศรษฐกิจพอเพียง เศษ ๑ ส่วน ๔ ถ้า สมมุติว่าปีนี้ไฟดับ ถ้าไม่มีเศรษฐกิจพอเพียง ไฟฟ้าหลวงหรือไฟฟ้าฝ่ายผลิตก็ดับหมด จะทำอย่างไร ที่ต้องใช้ไฟฟ้าก็ต้องแยไป

(พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ๒๓ ธันวาคม ๒๕๔๒)

สัมมาอาชีวะ

ในการดำรงตนเองภายหน้านั้น ท่านจะต้องประพฤติให้ดี ให้เหมาะสมแก่ฐานะ รู้จักคิด และชอบ ประกอบอาชีพโดยสัมมาอาชีวะ ไม่เสเพลและไม่ปล่อยตนให้เป็นทาสแห่งอบายมุขต่างๆ ดังนี้แล้ว ท่านก็จะสามารถ เป็นที่พึ่งแก่ตนเองและครอบครัวของท่าน และจะเป็นที่นับถือแก่บุคคลอื่น

(พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๒๕ มิถุนายน ๒๕๕๖)

หน้าที่

ทั้งนี้เพราะการกระทำใด ๆ เพื่อเพิ่มพูนในด้านประมาณแล้ว ย่อมต้องคำนึงถึงคุณภาพไว้อยู่เสมอ ข้าพเจ้าได้เคยพูดถึงความสำคัญของประเพณี เรื่องภาษา เรื่องความเป็นคน วันนี้ ใครที่จะพูดถึงเรื่องหน้าที่ เพราะหน้าที่เป็นเรื่องสำคัญมากในการปฏิบัติการทำงานคำว่าหน้าที่ หมายถึง กิจที่ต้องทำ ในระบอบประชาธิปไตย ประชาชนทุกคนมีสิทธิและเสรีภาพสมบูรณ์ และเมื่อมีสิทธิแล้วย่อมมีหน้าที่ รัฐธรรมนูญการปกครองของประเทศต่าง ๆ จึงได้บัญญัติถึงสิทธิและหน้าที่ของประชาชน พลเมืองไว้ให้เป็นหลักปฏิบัติ สิทธิและหน้าที่เป็นสิ่งควบคู่กันไป

(พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๓ สิงหาคม ๒๕๐๔)

บัดนี้ ทุกคนพร้อมที่จะเข้ารับหน้าที่ ตามความรู้ความสามารถแล้วขอให้เริ่มงานของท่าน ด้วยความมั่นใจและด้วยความหวัง ในขั้นตอนนี้ งานในหน้าที่คงจะมีความสำคัญและความ

(พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๑๓ กรกฎาคม ๒๕๑๐)

ในชีวิตการงานนั้น ทุกคนมีภาระอันหนักที่จะต้องกระทำมากมาย ประการแรก คือหน้าในงานอาชีพ ซึ่งควรจะต้องปฏิบัติให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ทุก ๆ อย่าง ประการต่อไป ได้แก่หน้าที่ที่จัดทำประโยชน์ให้แก่สังคม ในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคม และเป็นผู้ที่ได้รับความเชื่อถือต่อสังคม และเป็นผู้ที่ได้รับความเชื่อถือจากสังคม โดยทางตรงและทางอ้อมอยู่ตลอดเวลา นอกจากนั้น ยังมีหน้าที่ ที่จะต้องปฏิบัติรับใช้ชาติบ้านเมืองในฐานะที่เป็นพลเมืองไทยอีกประการหนึ่งด้วย

(พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร ของมหาวิทยาลัยศิลปากร ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๒)

บัณฑิตควรจะมีใจและภูมิใจ ที่มีความรู้ความชำนาญทางวิชาการเป็นพื้นฐานที่มั่นคงของการทำงาน ในทางปฏิบัติ ทุกคนควรถือ เป็นหน้าที่จำเป็น ที่จะต้องพยายามหยิบยกเอาความรู้มาพิจารณาใช้ให้ถูกต้องเหมาะสมแก่งาน แก่เวลา และแก่สภาพการทั่วไป ทั้งให้สัมพันธ์กับงานด้านอื่น ๆ โดยสมดุลและโดยสอดคล้อง เพื่อให้การปฏิบัติอำนวยผลสมบูรณ์แท้จริง

(พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ๓๐ กรกฎาคม ๒๕๑๗)

นึกว่าทำให้เป็น “ ตายแลนด์ ” นั้นเป็นการข่มขวัญ แต่ถ้าเราทุกคนทำหน้าที่ดี ๆ และพยายามที่จะสมานสามัคคีกันให้ดี ช่วยกันเราก็ไม่ตายแล้วข้อพิสูจน์ก็คือทุกคนที่ยืนอยู่ในที่นี้ก็ยังไม่ตายก็ไม่ใช่ตายแลนด์ถ้าแต่ละคนทำหน้าที่ทั้งในหน้าที่ที่มีทั้งหน้าที่ที่ได้ตั้งไว้กับตัวหรืออาชีพทั้งหน้าที่ที่มีในทางที่เป็นคนไทยเป็นมนุษย์ ที่จะต้องมีความเอื้อเฟื้อ ซึ่งกันและกัน ถ้าความคิดที่เที่ยงตรง ที่มีเหตุผล-ไม่ได้หมายความว่าต้องเห็นด้วย เห็นพ้องกันเสมอ ไม่หมายความว่าถ้าใครพูดอะไรไปจะต้องถือว่าใช้แล้วยกมือแบบในสภา-มีความคิดความเห็นต่างกันได้แต่ถ้าพูดกันด้วยเหตุผลแล้วไม่ใช้มีจกาทิฐคือไม่ถือเอาเหตุผลลับๆล่อๆมาใช้เชื่อว่าเราอยู่ด้วยกันได้อย่างดี

(พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา๔ ธันวาคม ๒๕๑๗)

การทำหน้าที่ให้สอดคล้องกับผู้ที่ทำหน้าที่อย่างอื่น ๆ นั้น บัณฑิตหรือนักวิชาการจำเป็นจะต้องไม่ประมาท ความรู้ความสามารถของคนอื่นทั้งนักวิชาการด้วยกัน ทั้งผู้ที่มีความชำนาญ

(พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร ของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ๘ มกราคม ๒๕๑๘)

ผู้มีปัญญาทุกระดับจึงต้องถือเป็นภาระและหน้าที่ที่จะต้องรู้จักปรับรู้จักใช้ความรู้อย่างถูกต้อง เพื่อสามารถพิจารณาการกระทำที่เหมาะสมแก่ทุกกรณี

(พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร ของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ๒๘ สิงหาคม ๒๕๑๘)

ทำหน้าที่ในทางที่ดีก็คือ ทำในทางที่ให้อาชีพบ้านเมืองมีความมั่นคงมีความเจริญและมีความผาสุกสงบอันยั่งยืน ซึ่งจะต้องทำด้วยสัจจะ คือความจริงใจ

(พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม ๒๕ มิถุนายน ๒๕๑๘)

ข้อต่อไป หน้าที่ของแต่ละคนแต่ละคนก็มีและความสามารถแตกต่างกันจะต้องอาศัยผู้อื่น ในสิ่งที่เราไม่แตกฉาน เราไม่ชำนาญฉะนั้นแต่ละคนย่อมต้องอาศัยคนอื่นถ้าแต่ละคนอาศัยคนอื่นได้ก็เป็นบุญของแต่ละคน เพราะอาศัยกันได้ ก็คือต้องเมตตาซึ่งกันและกันถ้าเมตตาซึ่งกันและกันแล้ว สิ่งที่เราต้องการก็ได้มาแล้ว คือความเอ็นดูของผู้อื่น เราเมตตาเขา เขาก็เมตตาเรา

(พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา๔ ธันวาคม ๒๕๑๘)

พวกเราก็เหมือนกัน แต่ละคนมีหน้าที่อาจจะมีส่วนในการทำให้ถ่วงความก้าวหน้ากายใหญ่คือประเทศชาติ บางคนทำงานในทางสร้างสรรค์ ก็สร้างสรรค์ได้มาก คนเดียวสร้างสรรค์ได้มาก แต่คนเดียวถ้าทำในทางทำลาย คนเดียวนั้นก็อาจทำลายได้เหมือนกัน แต่ว่าโดยที่ชาติประกอบด้วยบุคคลจำนวนมากก็อาจจะมองไม่ค่อยเห็น แต่ต้องขอรับรองว่าแต่ละคน แต่ละคนที่ทำดี คือทำอะไรที่เรียกว่าดี ที่สร้างสรรค์ เว้นจากสิ่งที่ไม่ดี ที่ทุจริต ที่ทำลายนั้น ช่วยส่วนร่วมได้อย่างมากแม้ว่าจะไม่เห็นก็ได้

(พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา๔ ธันวาคม ๒๕๒๑)

ฉะนั้นก็เชื่อว่า ถ้าช่วยกันทำตามหน้าที่ที่แต่ละคนมี ก็สามารถทำให้ประเทศชาติอยู่เย็นเป็นสุขได้ วันนี้ได้พูดเรื่องราวที่อาจจะหนักใจ และท่านเองเป็นคนที่มีความรู้ ก็จะต้องมีความรู้ ความ

(พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ๔ ธันวาคม ๒๕๔๐)

หลักวิชา/หลักวิชาการ

สำหรับนักเรียนที่ได้รับปริญญาก็ขอแสดงความยินดีด้วยที่ได้อุตสาหะเล่าเรียนจนประสบผลสำเร็จ ดังที่เห็นกันอยู่นี้ อันประเทศของเรานั้นเป็นที่รู้จักกันทั่วไปแล้วว่าอุดมด้วยทรัพยากรในดินสินในน้ำ เพียงไร ฉะนั้นถ้าได้ร่วมมือร่วมใจช่วยกันนำทรัพยากรเหล่านั้นขึ้นมาให้ถูกต้องตามหลักวิชาการก็จะ เป็นผลส่งเสริมทวีความมั่นคงของบ้านเมืองได้อีกเป็นอันมาก

(พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร ของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๕๓)

ในการนั้นที่จะเอาหลักวิชาการที่ได้เล่าเรียนมาใช้เพื่อประกอบกิจการงานต่อไปนั้นควร จะคำนึงถึงสภาพความเป็นอยู่ของท้องถิ่น แลถึงผลสะท้อนที่อาจมีขึ้น

(พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร ของมหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย ๔ กรกฎาคม ๒๕๐๐)

การพัฒนาประเทศเพื่อให้เกิดความเจริญความมั่นคงแก่คนส่วนรวมทั้งชาติได้แท้จริงนั้น จะต้องอาศัยหลักวิชาอันถูกต้อง และต้องกระทำพร้อมกัน ไปทุกๆด้านด้วย เพราะความเป็น ไปทุกอย่างในบ้านเมืองมีความสำคัญเกี่ยวโยงกันหมด

(พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร ของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ๒๐ กรกฎาคม ๒๕๑๕)

เมื่อวิชาความรู้ศึกษาสะสมไว้เป็นอย่างดีมีความไม่เคร่งเครียดจนเกินไปและมีความเข้าใจ ในสภาพที่เป็นจริงของสิ่งต่างๆอย่างแจ่มแจ้งแล้ว ก็จะเกิดความคิดเห็นที่ปลอดโปร่งสว่างไสว

จะมีเหตุผลอันถูกต้องถ่องแท้และจะมีปัญญาอันแนบคายที่จะนำมาใช้ปฏิบัติงานและ แก้ปัญหาทั้งปวงได้อย่างมีประสิทธิภาพ

(พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร ของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่)

๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๖)

วิวัฒนาการของมหาวิทยาลัยที่มีต่อเนื่องกันมาเป็นลำดับนั้นถ้าจะได้พิเคราะห์สังเกตดูให้ดีแล้วจะเห็นได้ว่าเป็นกลไกที่ละเอียดเกี่ยวโยงกันมากคือต้องมีการปฏิบัติงานร่วมกันด้วยหลักวิชาด้วยความคิดอ่านที่ถูกต้องและสุขุมรอบคอบอยู่ตลอดเวลาทั้งต้องแก้ไขอุปสรรคขัดขวางที่เกิดขึ้นมากหลายเพื่อให้งานทุกด้านดำเนินไปสู่จุดหมายที่พึงประสงค์

(พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร ของมหาวิทยาลัยขอนแก่น ๒๐ ธันวาคม ๒๕๑๖)

การสร้างอนาคตของตนและของส่วนรวม เป็นงานที่สำคัญอย่างยิ่งซึ่งจะต้องอาศัยแผนการอันละเอียดรอบคอบ และต้องกระทำอย่างหนักแน่นอยู่ตลอดเวลา มิฉะนั้นจะพาตัวพาประเทศไปไม่รอดทุกคนควรที่จะเตรียมการ เตรียมใจไว้ให้เข้มแข็งอยู่เสมอ และพร้อมที่จะนำสติปัญญาหลักวิชาการ ความร่วมมือ พร้อมทั้งความอดทนเข้มแข็งมาใช้สร้างตัวสร้างบ้านเมืองและต่อสู้ฟันฝ่าอุปสรรคต่างๆ ประการให้ลุ่ล่งไปจนบรรลุความสำเร็จและความเจริญในชีวิตทุกๆ ประการตามที่มุ่งหมายไว้

(พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร ของมหาวิทยาลัยขอนแก่น ๒๐ ธันวาคม ๒๕๑๖)

งานใหญ่ๆ ระดับชาตินั้น ไม่ว่าจะเป็นด้านใดสาขาใด ย่อมจะเกี่ยวโยงถึงกันและกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง จะเกี่ยวพันเศรษฐกิจด้วยทุกสาขาทำงานอย่างนี้ นอกจากจะมีหลักวิชา เทคนิค และความชำนาญ ในการลงมือปฏิบัติเป็นพื้นฐานแล้ว ยังต้องมีความรอบรู้ในวิชาการทั่วไป ต้องมีความสามารถในทางมนุษยสัมพันธ์ และต้องมีความเฉลียวฉลาด ในหลักการและระบบวิธีปฏิบัติงาน เป็นส่วนประกอบอุดหนุนด้วยจึงสามารถนำหลักวิชาการความรอบรู้ความสามารถต่างๆ มาประกอบกัน และใช้ให้สอดคล้องให้พอเหมาะพอดีกันให้เป็นผล ดีได้

(พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร ของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ สงขลา ๒๖ สิงหาคม ๑๕๑๕)

ทุกสิ่งทุกอย่างนี้ จะต้องอาศัยหลักวิชาทั้งนั้นแต่บางที่หลักวิชานั้นเราไปเอาตัวอย่างมาจากแหล่งที่มีสภาพการไม่เหมือนกับประเทศของเรายกตัวอย่างในเมืองไทย เด็ยวันนี้แต่งตัวชุดสากลแบบนี้ก็ร้อนไม่เหมาะสม กับภูมิอากาศของประเทศไทย แต่ก็คิดแปลไปบ้าง มิให้เครื่องแต่งตัวเหล่านี้ร้อนเกินไปแต่ถ้าอย่างชุดเสื้อกันหนาวหนาๆ หนาๆ ก็จะต้องสร้างโรงหรือห้องที่เย็นจัด

(พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา๔ ธันวาคม ๒๕๓๕)

ทุกสิ่งมีชีวิต และประเทศไทยก็เป็นประเทศที่มีชีวิต ระเบียบการก็เปลี่ยนแปลงได้ แล้วถ้าเปลี่ยนโดยวิธีพูดกันรู้เรื่อง คือเจรจากันอย่างถูกหลักวิชาที่แท้ ที่สูงกว่าหลักวิชาในตำรา ก็หมดปัญหาแต่ไม่ใช้ว่าเปลี่ยนไปแล้วก็เปลี่ยนอย่างตายตัวไปเลย เมื่อสถานการณ์ไม่อำนวย ก็เปลี่ยนต่อไปได้โดยไม่ต้องทะเลาะกันอย่างหนัก จนกระทั่งทำให้เสียหาย จนทำให้ประเทศไทย กลับเป็นประเทศที่ด้าหลัง

(พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา๔ ธันวาคม ๒๕๓๕)

หิริโอตตปปะ

หากบุคคลใดมีความรู้สูงแต่ขาดหิริโอตตปปะ คือไม่มีความละเอียดรอบาปนาความรู้นั้นไปใช้ในทางมิชอบ ก็จะทำให้สังคมเดือดร้อน

(พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๒๒ พฤษภาคม๒๕๐๖)

เหตุผล / เหตุ / ผล

ข้าพเจ้าอยากให้ทุกคนคำนึงถึง กฎแห่งเหตุผล ว่าผลที่เกิดขึ้น เพราะ เหตุ คือ การกระทำ และผลนั้นจะเป็นผลดีหรือผลเสียก็เพราะกระทำให้ดีหรือให้เสีย ดังนั้นการที่จะทำงานใดให้บรรลุผลที่พึงประสงค์จะต้องพิจารณาถึงวิธีการที่เหมาะสมก่อนเป็นเบื้องต้น แล้วลงมือกระทำตามหลักเหตุผลด้วยความตั้งใจจริงและด้วยความสุจริตงานของแต่ละคนจึงจะเป็นผลดี และเชื่อได้ว่าผลงานของแต่ละคนจะประมวลกัน เป็นความเจริญมั่นคงของบ้านเมืองได้ดังปรารถนา

(พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย : ๕ กรกฎาคม ๒๕๑๓)

การวางโครงการใดๆ ที่จะให้ได้ผลสมบูรณ์ จะต้องอาศัยเหตุผลที่หนักแน่นเป็นพื้นฐาน ต้องจัดวางรูปขึ้นด้วยความละเอียดรอบคอบแล้วต้องดำเนินการอย่างจริงจังโดยขะมักเขม้น ข้อสำคัญที่ควรคำนึงถึงอย่างยิ่งนั้น ได้แก่ความจริงที่ว่า การทำงานใหญ่ๆ ทุกอย่างต้องการเวลามาก

(พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยศิลปากร : ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๔)

ผู้เป็นบัณฑิตจะต้องเชื่อมั่นและยืนหยัดในเหตุผลและความดีถ้าทุกคนมีความมั่นคงไม่หวั่นไหวต่อความวิปริตผันผวนของสังคมช่วยกันปลูกฝังความรู้ ความมีเหตุผล ให้เกิดมีในอนุชน สังคมของเราก็จะเข้ารูปเข้ารอยดีขึ้นเป็นลำดับ

(พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของวิทยาลัยวิชาการศึกษา ๓๐ พฤศจิกายน ๒๕๑๔)

พูดกันว่าให้พิจารณาเหตุผลให้ดีนั้น กล่าวอีกนัยหนึ่ง ก็คือให้พิจารณาการกระทำ หรือกรรมของตนให้ดีนั่นเอง คนเราโดยมากมักนึกว่าอนาคตจะเป็นอย่างไร เราทราบไม่ได้ แต่ที่จริงเราย่อมจะทราบได้บ้างเหมือนกันเพราะอนาคตก็คือผลของการกระทำในปัจจุบันทำดีอนาคตก็ไม่ควรจะตกต่ำ

(พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๘ กรกฎาคม ๒๕๑๕)

อยู่ดีกินดี

ฉะนั้นทุกคนที่ทำหน้าที่ตามอาชีพของตน หรือตามหน้าที่ของตน อย่างเต็มที่ อย่างเสียสละ เพื่อให้งานสำเร็จลุล่วงไปด้วยดีนั้น ก็เป็นสิ่งที่สร้างเสริมความดีแก่ประเทศชาติในตัวอย่างสองคืองานที่ตนทำนอกเหนือจากหน้าที่การงานที่มีอยู่ คืองานที่เอื้อเพื่อคนอื่น งานที่จะสร้างสรรค์คิดค้นอะไรที่จะเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมได้ จะโดยตรงหรือโดยอ้อมนั้นก็เป็นที่สมควรที่จะทำ ไม่ทำให้งานประจักษ์นั้นเสียไปตรงข้ามส่งเสริมให้งานประจักษ์นั้นดีขึ้น ส่งเสริมให้อยู่ดีกินดีขึ้น และมีจิตใจที่มุ่งเพื่อประโยชน์ส่วนรวม จิตใจที่มุ่งเพื่อให้เกิดความสามัคคีขึ้นอันนี้เป็นสิ่งที่เท่ากับเป็นของขวัญที่นำมาให้อีกประการหนึ่ง

(พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ๔ ธันวาคม ๒๕๑๓)

จะเห็นว่าถ้าราษฎรอยู่ดีกินดี มีรายได้ดี รัฐบาลก็เก็บภาษีได้สะดวกไม่มีการหนีภาษี เพราะเมื่อมีรายได้ดีขึ้น เขาก็สามารถเสียภาษีได้มากขึ้น

(พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ๔ ธันวาคม ๒๕๓๔)

ต้องพัฒนาอาชีพความเป็นอยู่ของประชาชนเป็นอาชีพไม่ใช่เพียงแต่ ปลุกผัก ถั่ว งามให้ หลานเฝ้า แต่เป็นเรื่องของความอยู่ดีกินดี ความรู้การศึกษาที่กล่าวว่า ต้องช่วยให้การศึกษาดีขึ้น เพราะถ้าการศึกษาไม่ดี คนไม่สามารถทำงาน การศึกษาต้องได้ทุกระดับ

(พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ๔ ธันวาคม ๒๕๔๖)

อุดมคติ

“อุดมคติ” นั้น ก็คือมโนภาพหรือความนึกคิดถึงความดีความงามอันเลิศเลอในสิ่งหนึ่งสิ่งใด ซึ่งถ้าเป็นไปตามมโนภาพนั้นแล้ว ก็จะจัดว่าเป็นของที่ดีงามเลิศเลอด้วยประการทั้งปวง กล่าวโดยทั่วไป มนุษย์เราย่อมปรารถนาจะประสบแต่สิ่งที่ดีงามเจริญตาเจริญใจ จึงควรจะได้มีอุดมคติด้วยกันทั้งนั้นแต่หากควรเป็นไปในทางไม่ก่อความเบียดเบียนแก่ผู้อื่น โดยพึงเล็งถึงประโยชน์สุขของผู้อื่นหรือส่วนรวมด้วย

(พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๐๐)

ความมุ่งมั่นของท่านทั้งนี้ แท้จริงคืออุดมคติที่ต่างคนได้วางไว้ในชีวิตและเป็นพลังยิ่งใหญ่ที่จะส่งเสริมให้สามารถก้าวไปถึงความสำเร็จในกิจทุกสิ่ง เมื่อบัดนี้ทุกคนมีอุดมคติและความตั้งใจดีพร้อมแล้ว ต้องรักษาไว้ให้หนักแน่นมั่นคงต่อไป อย่ายอมให้กาลเวลา ความเห็นแก่ตัวหรือสถานการณ์ใดๆ มาทำลายเสียได้ สมัยนี้เป็นสมัยพัฒนาประเทศเรากำลังร่วมกันดำเนินโครงการพัฒนาต่างๆ อย่างเร่งรีบ และได้รับผลดีจากโครงการเหล่านั้นแล้ว อย่างน่าพอใจ หลายประการ ความเจริญของประเทศนั้น หมายถึง ความเจริญของประชาชนเป็นส่วนรวมสม่าเสมอทั้งประเทศ

(พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๑๑ กรกฎาคม ๒๕๑๑)

วันนี้ขอเพิ่มเติมแก่ท่านทั้งหลายว่า อุดมคติหรือการปฏิบัติ ดำเนินการใดๆก็ตาม จำเป็นต้องมีจิตใจที่เข้มแข็งเป็นระเบียบและสุจริตเป็นพื้นฐาน มิฉะนั้นจะไม่มีความสำเร็จหรือเป็นไปได้ หรือเป็นไปได้อย่างที่คิดเลย

(พระบรมราชาโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๑๓ กรกฎาคม ๒๕๑๖)

จึงนึกว่า ถ้าได้ ปฏิบัติอย่างที่เค้าปฏิบัติอาจจะมีความสำเร็จมากกว่านี้ ตอนนี่ก็ยังไม่กล้าให้ฟังว่าเค้าสอนยังไง หรือเค้าศึกษาว่าเด็กตั้งแต่อายุ ๑ ขวบจนอายุ ๔ ขวบ เค้าทำอย่างไร ความจริงเด็กเหล่านั้นเค้าได้รับการสอนแต่ส่วนใหญ่ได้รับการสอนด้วยตัวเองก็เลยไม่ทราบว่าท่านจำได้หรือเปล่าเมื่ออายุ ๔ ขวบ ว่าสอนตัวเองว่าอย่างไรก็ต้องเดาต่อไป

(พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ๔ ธันวาคม ๒๕๔๓)

ทำให้หาดใหญ่ ท่วมในตัวเมือง ที่แรกไม่เชื่อ แต่ว่า ก็เห็นในรายงานท่วมถึง ๓ เมตร เป็นความจริง ทำไมท่วมอย่างนั้น ก็เพราะว่าจากแรงคน แทนที่จะไปทำเขื่อน ที่อื่น เพื่อที่จะเก็บน้ำเอาไว้ หรือป้องกันน้ำท่วม หรือเก็บน้ำสำหรับ มาทำการเพาะปลูก ในหน้าแล้งไปทำเขื่อนกันน้ำ ทำให้เมืองหาดใหญ่ จมลงไปใต้น้ำ เวลาสร้างเขื่อนที่ไหนเค้าก็ร้องโวยวาย ว่า ทำให้ท่วม ทำให้เสียหาย ขอชดเชยต่างๆตอนนี่ เอกแล้ว เป็นความจริงแล้ว ก็ชดเชย ต้องชดใช้เป็นพันล้าน เพราะว่าไปสร้างถนน ไปสร้างถนนให้น้ำลงไม่ได้ จนกระทั่งเมื่อ น้ำลงมาแล้ว น้ำก็เอ่อขึ้นมา นอกจากนี้ ควรจะได้ทำพนัง ก็ใช้ถนนเหมือนกัน แต่อีกสายหนึ่ง ก็ไม่ได้ทำ ถนนที่ควรจะเป็นพนังนั้น ก็ทำเตี้ย ถนนที่เป็นเขื่อนนั้นทำสูง และไม่ทำช่องให้น้ำผ่าน ก็แสดงให้เห็นว่า หลักวิชาการไม่ได้อยู่ในสมอง ของผู้ปฏิบัติ ก็เลยทำให้ นึกว่า ถ้าคนที่ได้เป็นผู้เชี่ยวชาญ หรือแม้จะไม่ใช่อุเชี่ยวชาญ ทุกคนก็ควรจะมีความรู้ ความคิด ที่จะป้องกันได้ และสามารถที่จะแจ้งให้ผู้ที่มีความคิดควรจะมีความคิด

(พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ๔ ธันวาคม ๒๕๔๔)

คำว่า ประองคอง คำว่า สามัคคีมาก ต้องมาหาทางที่ที่มารวมประองคองได้ แต่ว่าที่เป็นอย่างนี้ คน ๒ คน ความคิดไม่เหมือนกันมีไม่เหมือน มีให้เหมือนกันไม่ได้ คน คนแต่ละคนมีความคิดต่างก็มีแนวชีวิตคนละอย่าง ได้เรียนรู้มาคนละอย่าง ได้มีประสบการณ์มาคนละอย่าง แต่ว่าถ้ามา มาสัมมนากันนะ เจริญปฏิบัติภารกิจก็จะสำเร็จได้ แล้วไอ้คำเชิงปฏิบัติภาระนะ ต้องปฏิบัติ ถ้าทำสัมมนาเชิงปฏิบัติการแต่ไม่ได้ปฏิบัติ อย่างวันนี้จะไม่ใช่สัมมนาเชิงปฏิบัติการ นี่แหละพูดและพูดอยู่คนเดียว ถ้ามาพูดกัน คุยกัน และ ปฏิบัติ นี่ก็เป็น เป็นสัมมนาเชิงปฏิบัติการ แต่ว่าการ

(พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ๔ ธันวาคม ๒๕๔๔)

ปราบการค้ายาเสพติด นี่ทุกคนเดือดร้อน แล้วก็การปราบนี้ ผู้ที่เดือดร้อนที่สุดก็พวก ตำรวจ ทหาร โดยเฉพาะทหารที่เป็นมากที่สุดคือทหารบก ทหารเรือก็แะ ทหารอากาศก็แะ เป็นอันว่าทุกคนเดือดร้อนที่จะต้องปราบ คนที่ต้องปราบเขาไม่ยอมปราบ มันเหน็ดเหนื่อยแล้วก็อันตราย ผู้ที่ปราบนั้นต้องเสี่ยงชีวิต ในการปฏิบัติมีหลายท่านที่เป็นผู้ใหญ่ได้ผ่านชีวิตการปราบ ยาเสพติดทางตรงและทางอ้อม ก็จะทราบดีว่า มันเหนื่อยแค่ไหน แล้วก็ทำให้เดือดร้อนแค่ไหน

(พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ๔ ธันวาคม ๒๕๔๕)

ยังงี้ก็ขบใจท่านทั้งหลายที่มา แล้วก็มาให้พร แล้วมาคริกครื้นกันขอให้มีความสุขอนามัย ที่แข็งแรง อย่าเครียดเกินไป คือว่าเครียดแล้วก็สุขภาพไม่ดี ก็ให้สุขภาพดีๆ งานเรียบร้อย ได้สามารถที่จะปฏิบัติภารกิจต่างๆ โดยที่ไม่ทะเลาะกันมากเกินไป คือ สักเกตดูหมู่นี้คนหนึ่งพูด อย่าง คนหนึ่งพูดอีกอย่าง มันทะเลาะกัน ทะเลาะกันก็ไม่มีประโยชน์ คิดแต่ดีๆ แล้วก็บ้านเมืองก็จะเรียบร้อย ถ้าบ้านเมืองเรียบร้อย ทุกคนก็มีความสุข ก็ขอให้ทุกคนทำงานทำการทำอะไรมีความสำเร็จเรียบร้อย ทุกคนมีความสุข บ้านเมืองเจริญ ก็ขอให้ได้มีความสำเร็จทุกประการ

(พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ๔ ธันวาคม ๒๕๔๕)